

Sven Helbo

Spredte episoder

Sven Helbo

Spredte episoder

1. Udgave © 1996: Sall Data
Borgergade 44
DK-8450 Hammel

Sats og tryk: Sall Data

ISBN 87 - 7820 - 046 - 6

Alle rettigheder til denne bog tilhører forfatteren & Sall Data. Dette værk må under ingen form (fotokopi eller lignende) reproduceres uden skriftlig tilladelse fra udgiveren. Ligeledes må dette værk, eller dele heraf, ikke udbredes via elektroniske medier.

Vigtigt

Teksten til denne bog er udarbejdet af forfatteren med den største omhyggelighed og kontrolleret flere gange. Alligevel kan fejl ikke helt udelukkes. Sall Data ser sig derfor nødt til at bemærke, at vi ikke kan påtage os nogen garanti eller juridisk ansvar eller anden hæftelse for følger af fejlagtige oplysninger. Forlaget er til enhver tid taknemmelig for *skriftlige* oplysninger om eventuelle fejl.

Indholdsfortegnelse

Indledning	7
I Gymnasiet	10
Det tredje rige	15
I Slesvig	18
Er ist Jude	21
Den 9. April	24
Lægestudium	27
Hospitalslæge	31
Lillebror	41
Soldat	52
Noget, man ikke må	52
Underlægeskolen	56
Praktiserende læge	62
Skolelæge	70
Religion	79
Skriftsteder	79
Missionæren.	82
I praksis	85

På rejse.	88
En anden kultur	91
Gennem bjergene	97
Oversvømmelse	100
Patient	106

Indledning

Jeg har det indtryk, at der i disse år er gået en slags mode i at skrive og udgive sine erindringer.

I hvert tilfælde er der gennem de senere år udkommet en lang række erindringsbøger skrevet af vidt forskellige mennesker som afgåede politikere, kunstnere, fodboldspillere eller finansfolk.

Og jeg betragter disse udgivelser som interessant læsning, fordi man gennem dem kommer lidt bag på de mennesker, som vi kun har kendt fra deres mere eller mindre offentlige fremtræden, som vi kender dem fra de forskellige medier.

Men sådanne beskrivelser af forhold, der ligger flere år tilbage i tiden, rummer jo også en masse kulturhistorie, sådan at nutidens læsere gennem dem får et indblik i forholdene, som de var i ældre tider, og i disse tiders levemåde.

På de følgende sider har jeg også nedfældet nogle erindringer.

Det skal ikke opfattes som en erindringsbog i almindelig forstand, men det drejer sig om en række spredte episoder, som alle ligger 40 - 50 år tilbage i tiden, men som man jo ofte mindes, når man sætter sig hen og tænker tilbage på den tid, som svandt.

Det drejer sig om en række spredte episoder fra den tilværelse, som jeg har levet. Jeg har jo dels haft et meget forskelligartet arbejdsområde, som naturligvis har sat sine spor, og så har jeg jo ved siden af dette arbejde ligesom andre mennesker haft en tilværelse, som også har budt på oplevelser af forskellig slags.

Oplevelser fra en tid, hvor forholdene på mange områder har været helt anderledes, end de er i dag.

Og så kan jeg ikke lade være med at komme med nogle enkelte kommentarer for at vise mine holdninger til de forskellige ting, som er sket.

Når jeg ikke kan lade være med at fremkomme med disse holdninger, så er det fordi jeg føler, at jeg aldrig har været helt traditionel. På nogle områder har jeg altid været lidt af en kætter og har ikke altid fulgt de gængse regler.

Men jeg føler, at de erfaringer; jeg gennem livet har gjort, berettiger til en vis form for dette kætteri.

Når jeg her bruger ordet kætter, så mener jeg dermed, at jeg altid har været meget lidt autoritetstro. Jeg vil da meget gerne tro på de såkaldte specialister, men ikke fordi de er specialister, men fordi de kan fremlægge deres viden på en sådan måde, at man kan se det rigtige i den.

Mens jeg var praktiserende læge og senere, da jeg havde en del undervisningsopgaver, har jeg altid pointeret overfor patienterne og overfor eleverne, at de ikke skulle tro det, jeg sagde, blot fordi jeg var læge. De skulle kun tro på det, fordi det var blevet forklaret på en måde, så de selv kunne indse det rigtige i det.

Hvis alle såkaldte specialister ville gøre dette til en regel, så tror jeg, at meget ville være vundet. Der er efter min mening alt for mange, der blindt tror på det, der bliver sagt fra såkaldt autoritativt hold uden nærmere at gennemtænke det, og hvis det ikke går ind i disse mennesker et forståelsesgrundlag, så bliver resultatet ofte tomme og meningsløse handlinger.

Når jeg fremkommer med disse betragtninger, er det kun for at gøre rede for nogle af de forhold, der er knyttet til de forskellige episoder, som jeg i det følgende har forsøgt at beskrive.

Der er ingen kronologi i det, jeg har beskrevet. Det drejer sig, som titlen også angiver, om en række spredte erindringer i tilslutning til forskellige perioder af min tilværelse.

I Gymnasiet

Da jeg havde overstået min præliminæreksamen, begyndte jeg på Marselisborg gymnasium, hvor jeg kom i den matematiske 1.g.

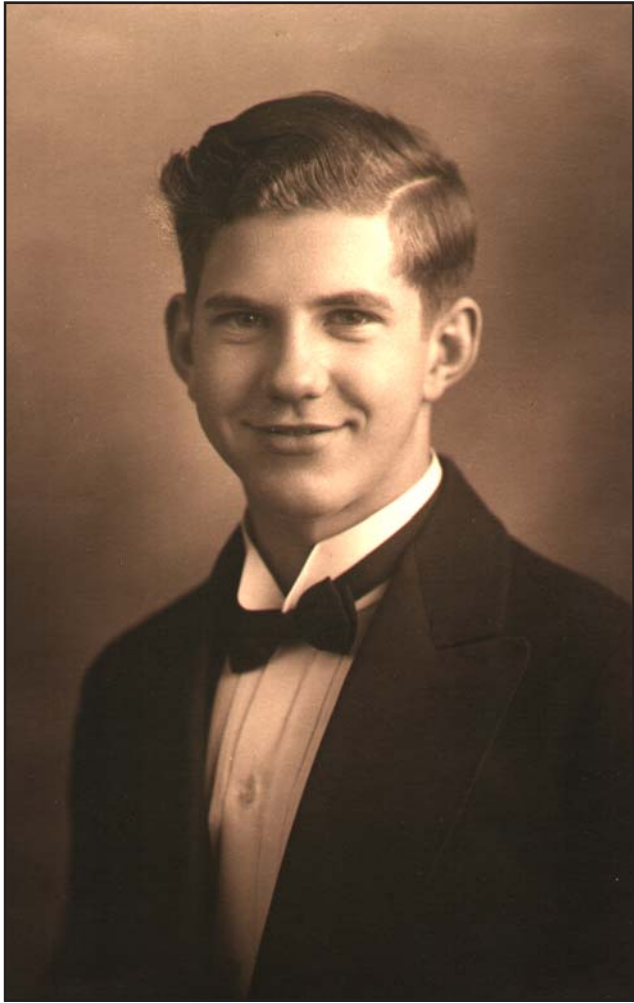
Jeg havde valgt at blive matematisk student, selv om min hovedinteresse den gang som nu var historie og sprog. Men jeg havde allerede på dette tidspunkt besluttet, at jeg ville læse medicin, og da det matematiske gymnasium jo også indebærer en hel del fysik og kemi, så mente jeg, at det ville være en fordel at blive matematiker. Men selve matematikken havde ikke min store interesse, og jeg havde vist nok heller ikke den fulde forståelse for dette stof.

Dette forhold blev ikke bedre af, at vi som matematiklærer fik en ældre lektor, som stod lige for at skulle pensioneres, når vi havde afsluttet vores eksamen, og denne lektor havde vist nok ikke lyst til at lave om på sin undervisning, selv om der samme år var kommet helt nye lærebøger i matematik med en del stof, som der ikke tidligere var blevet undervist i; men det gik nu alligevel.

Rektor Larsen, som ledede gymnasiet, var det man i gamle dage kaldte en polyhistor, det vil sige et menneske, som faktisk er inde i det meste af det, der skulle undervises i i de forskellige fag.

Det var først og fremmest de klassiske sprog, græsk og latin, som han var optaget af. Han underviste os i oldtidskundskab og havde selv oversat den bog, vi benyttede, fra græsk til dansk. Men i timerne fulgte han altid med efter den originale udgave på græsk.

Han var også inde i moderne sprog. Han var dr. phil., og han bar sin doktorring på pegefingern, så der ikke skulle

være tvivl om hans dokortitel. Han havde skrevet disputats over oldspanske konjunktioner, et emne, der var så specielt, at der måtte tilkaldes to tyske opponenter, for at forsvarshandlingen kunne gennemføres. Der var tilsyneladende ingen andre her i landet; som havde indgående kendskab til netop dette emne.

Rektor Larsen var en stor og kraftig mand med et stort fuldskæg, og vi mente alle, at han lignede Zeus, hvad han næppe heller havde noget imod.

Da jeg var nået til 3. gymnasieklasse, blev jeg en dag først i november kaldt op på rektors kontor. Jeg spekulerede hvad der var galt, for der var altid noget faretruende over at blive kaldt op til rektor.

Jeg trådte ind på hans kontor, og han bad mig om at sætte mig.

Så fortalte han, at den franske stat hvert år udsatte en præmie til hvert gymnasium i Danmark. Præmien skulle gives til den elev, der det pågældende år var bedst til fransk.

Nu havde begge fransklærere givet inds tilling, og de var blevet enige om at tildele mig præmien.

Det var jo lidt af en overraskelse, da jeg jo var matematiker, og da det rygtedes, blev eleverne i den sproglige linie meget fortørnede.

Rektor fortsatte med at fortælle, at selv om prisen skulle uddeles i Alliance Francaise i København, så plejede eleven fra Marselisborg alligevel at møde op og få præmien personligt.

Har De nogen mulighed for at tage til København?" spurgte han så.

"Ja," sagde jeg, "jeg har en bror boende i København, hvor jeg kan overnatte."

"Godt, og De kan måske også selv klare udgiften til billetten, ellers har vi nogle midler, vi kan trække på."

"Jo, det mener jeg nok, at jeg selv kan klare."

"Det er jo en fornem fest, der afholdes i Alliance Francaise, så De skal jo helst møde i smooking."

Jo, det forstod jeg godt. Men jeg havde været så heldig, at jeg året før havde fået en smooking. Det var sikkert på forventet efterbevilling, for den gang var vi jo i smooking ved dimissionen, når vi fik vore eksamensbeviser udleveret.

"Ja, men så vil jeg ønske Dem tillykke og god fornøjelse" sagde rektor, og så var det besøg på kontoret overstået.

Jeg havde jo ikke gået i gymnasiet, før jeg kom i 1.g, og derfor sagde alle lærerne De til os.

Jeg fik så en billet til lyntogene, der jo dengang i 1939 var ret nye, så alene det at køre med dem, var en oplevelse.

Jeg fandt min broders adresse, og om aftenen trak vi begge i festtøjet, jeg i min smooking og han i almindelig mørkt tøj.

Det var en meget fornem fest, hvor der først blev holdt en slags foredrag.

Derefter skulle præmierne uddeles, og jeg var den eneste fra Jylland, der var mødt op for personligt at få overrakt præmien. De andre var fra København eller i hvert tilfælde fra Sjælland.

Præmierne, - det var en stor bog på fransk om Danmarks forbindelser med Frankrig gennem årene - blev overrakt af

den afgåede franske konseilspræsident Pierre Flandin, som trykkede os i hånden og sagde et par pæne ord.

Derefter fortsatte festen, først med nogle violinsoli af selveste Fini Henriques, og derefter med lidt balletoptræden, hvor det var Ulla Poulsen fra den kongelige ballet, som dansede.

Omkring midnat var festen forbi.

Men det havde trods alt været en meget stor oplevelse.

Det tredje rige

Mens jeg tog præliminæreksamen, og mens jeg gik i gymnasiet, skete der jo mange ting i Tyskland.

Når vi nu mange år efter, at krigen er afsluttet, ser tilbage, så er det meget nemt at efterrationalisere og at foreslå, at man skulle have gjort dit eller dat, for så ville det hele have udviklet sig anderledes.

Men disse muligheder havde man jo ikke den gang.

Det nationalsocialistiske parti vandt jo på fuldt demokratisk vis parlamentsvalget, og i 1933 udnævnte Hindenburg så Hitler til Tysklands kansler. Han blev så udstyret efter en bemyndigelseslov, som blev vedtaget, og som i realiteten gav ham diktatorisk magt i Tyskland.

Og der var mange i Tyskland, som bifaldt dette og mente, at det ville være Tysklands redning, for den gamle Weimarrepublik skrantede. Der havde i flere år hersket næsten kaos, økonomien var elendig og der var en stor arbejdsløshed.

Men det ændrede sig jo ret hurtigt efter 1933.

Ændringen skete dels, fordi Hitler påbegyndte en oprustning, selv om det ikke var tilladt ifølge Versaillestraktaten. Men det gav jo nye arbejdspladser. Og samtidig blev der indført en obligatorisk arbejdstjeneste (organisation Todt), som gik

i gang med et stort kasernebyggeri og med bygning af motorveje til den stigende landevejstrafik.

Og efterhånden kom der jo også styr på Tysklands økonomi.

Der havde jo efter første verdenskrig været en inflation i Tyskland, som oversteg alle grænser. I min frimærkesamling har jeg det dyreste tyske frimærke fra december 1923. Det lyder på 50 milliarder mark. Det er jo også minderne fra denne voldsomme inflation, som i dag, hvor de to Tysklænder er forenet, præger den tyske pengepolitik. Man er alvorligt nervøs for, at der atter skal opstå inflation.

Den 1. januar 1924 sanerer man så pengesystemet ved at indføre den såkaldte rentemark, hvor man skar et større antal nuller væk, og i slutningen af tyverne og i begyndelsen af trediveerne var den officielle kurs Reichsmark ca. 72 danske øre.

Men allerede få år efter det nationalsocialistiske styres indførelse blev den tyske økonomi saneret, og markkursen steg til over tre kroner. Det blev nødvendigt at indføre såkaldte turistmark til en kurs på godt en krone, for ellers var der ingen, der havde råd til at tage til Tyskland.

Det var trods alt en udvikling, der faldt i god jord.

Og uanset hvad man senere kan berette, så følte mange i Tyskland, at de havde det godt. Der var kommet orden i tingene, økonomien var strålende og prisniveauet relativt lavt, men det der for mange tyskere betød mest, var følelsen af, at Hitler havde gengivet dem deres menneskeværdighed, deres værdighed som tyskere.

Freden i Versailles efter første verdenskrig havde jo været et stort slag for tyskerne. Ikke alene havde de tabt krigen og var blevet pålagt en stor krigsskadeerstatning, men Tyskland var også blevet beskåret for mange landområder, dels i øst, hvor det nye Polen havde fået adgang til Østersøen lige gennem Tyskland, og dels i Vest, hvor Saar-distriktet var blevet sat under fremmed administration og i hele Rhinlandet, hvor militær var forbudt.

Samtidig var den tyske hær blevet beskåret til en begrænset styrke, som så til gengæld skulle gøre tjeneste i temmelig lang tid. Der var ingen, der den gang tænkte på, at et så grundigt uddannet mandskab kunne blive kernen i et fremtidigt officerskorps.

Da Hitler kom til magten, begyndte han hurtigt en oprustning, Danzig blev "befriet", og Saarlandet kom hjem til Tyskland, og Rhinlandet blev atter befæstet. Det følte mange tyskere som en oprejsning, en tilbagegivelse af deres værdighed og stolthed som tyskere, og der var mange, som faktisk tilbad Der Führer.

Jeg har selv i 1936 på kirkegården i Slesvig set en gravsten, som naturligvis indeholdt den afdødes navn, men under dette stod indristet i stenen "Han døde i troen på Adolf Hitler."

Og det var for mange tyskere netop sagen.

Men det var jo ikke alene i Tyskland, at mange nærrede beundring for det arbejde, som Hitler havde sat i gang. Også herhjemme var der mange, der beundrede det nye, tredie rige, og det var ikke helt ualmindeligt at se selv pæne danske borgere, som samledes iført en slags brunskjorteuniform med højre hånd hævet til hilsen på samme måde, som man så det i Tyskland.

Vi var jo nok klar over, at der i Tyskland blev skredet hårdt ind overfor politiske modstandere, og at der blev oprettet koncentrationslejre, selv om de den gang næppe havde samme forhold, som de sidenhen fik. Allerede midt i trediverne udkom en bog på dansk, som var skrevet af en flygtning fra en sådan lejr, Oranienburg. Det var da barske, umenneskelige forhold, som allerede den gang blev beskrevet; men det var trods alt de færreste, der var klar over lejrenes virksomhed. Det var vel først i årene lige før krigsudbruddet og under selve krigen, at det gik op for de fleste, hvad disse lejre stod for.

I Slesvig

Jeg var første gang i Tyskland i 1936.

Mens jeg læste til præliminæreksamen havde jeg lært Esperanto, det kunstsprog, som var meget på mode i trediverne. Og da jeg kom i gymnasiet, blev der hjemme etableret en aftenskole for at få nye elever til at lære Esperanto, og der kom en aften om ugen en tysker, Otto Haar fra Flensburg, som rejste rundt fra sted til sted og underviste på forskellige aftenskoler.

Når Otto Haar underviste hjemme, hvor jeg boede, så overnattede han for det meste hos os, så derfor fik jeg et ret personligt forhold til ham, og jeg bad ham så om eventuelt at finde mig en jævnaldrende i Tyskland, som jeg kunne korrespondere med.

Han oplyste om en ung mand i Slesvig på min alder, og jeg begyndte at skrive sammen med ham på tysk for at udvide mit kendskab til dette sprog.

Og da det blev sommer, blev jeg inviteret til Slesvig til denne kammerat, som hed Wolf Zarnowski. Dette navn sagde mig den gang ikke noget.

Det var lidt af en oplevelse, da jeg den gang aldrig havde været syd for grænsen, men jeg blev udstyret med pas og turistmark, og så cyklede jeg til Flensborg, hvor Wolf skulle komme og hente mig.

Vi boede først sammen et par dage hos Otto Haar og fortsatte så sammen til Slesvig. Wolf var enebarn og boede hjemme hos sine forældre, der havde et ganske lille hus i Michaelisstrasse. Faderen var skomager, og huset bestod kun af et forretningslokale, der var indrettet til værksted og et køkken, og på 1. sal var der soveværelse og et værelse til Wolf.

Det viste sig, at Zarnowski var polsk jøde. Han havde deltaget i 1. verdenskrig på russisk side, og han var efter krigen først flyttet til Berlin og senere til Slesvig, hvor han blev gift med en tysk kvinde.

Selv om jeg ikke tror på specielle racemæssige kendetegn, så var Zarnowski det, som de fleste vil kalde en typisk jøde.

Han var lille, lidt undersætsig og havde en ret stor næse og talte med lidt accent med en lidt drævende stemme.

Men både han og hans kone var nogle vældig rare mennesker og meget gæstfri. Da der jo forskellige steder i Tyskland var begyndt at rejse sig en stemning mod jøderne, var de meget forsigtige. Selv om han ikke havde haft noget vrøvl med myndighederne, syntes han alligevel, at jeg burde tilmeldes det lokale folkeregister, når jeg skulle bo hos dem. Så det blev jeg, og jeg boede hos dem 1 måned, hvor jeg udelukkende talte tysk, så det var et godt lærested, når man vil udvikle sit kendskab til fremmedsprog.

Men der var stille og fredeligt i Slesvig.

Der var en del kasernebyggeri, og vi så jævnligt SA-folk i gaderne i deres brune skjorter, spidsbukser, lange støvler og pistol ved bæltet.

Familien Zarnowski blev forøvrigt vældig glad for mig, da jeg kunne udtale deres navn rigtigt. Tyskerne udtalte jo altid Z som Ts, mens jeg jo mere udtalte det som et stemt S, hvilket åbenbart var rigtigt ifølge polsk udtale.

Wolf og jeg cyklede meget rundt, og jeg fik set det meste af Sydslesvig.

Det var et dejligt ophold hos nogle rare mennesker.

Men enten man mener det ene eller det andet om begrebet jøde, så er der noget specielt over dem, og de holder sammen uanset, hvor de er.

Jeg mindes især en enkelt episode.

Wolf havde gennem skolen fået bevilliget et 14 dages kolonihold i en feriekoloni, når skolen skulle begynde efter sommerferien. Men for at komme på et sådant ophold, skulle han møde med en lægeattest, der kunne dokumentere, at han ikke havde difteritis, så han skulle til læge og have foretaget en halspodning.

Det skulle naturligvis foregå hos en jødisk læge, der havde sin praksis et par gader derfra. Wolf forklarede, at en sådan podning skulle betales med 3 mark. Selv om Zarnowski arbejdede meget, men fik meget lidt for det, så var der alligevel så meget, at der kunne lægges lidt til side. Da Wolf beder om de tre mark, siger faderen, at han kan tage dem i Rejsekassen. Der blev hver dag lagt lidt til side således, at der til sin tid ville være mulighed for at rejse til Jerusalem.

Jeg overværede en dag i Slesvig en stor folkefest med fugleskydning. Der var et militærorkester, og der var også et kompagni SA-folk i fuld eniform, og man startede med det obligatoriske Sieg Heil efterfulgt af Deutschland, Deutschland über alles efterfulgt af Horst Wessel, og alle stod med højre arm løftet.

Jeg kunne ikke dy mig for at tage et fotografi af oprindelsen, selv om jeg senere godt blev klar over, at det var lidt uartigt at tage billede af en sådan højtidelighed, men i en alder af 16-17 år tænker man jo ikke i de baner.

Da sangen var overstået kom der en meget vred SA-mand hen for at skælde mig ud, hvilket jo ganske givet var velberettiget; men jeg trækker mit danske pas op af lommen, og straks

holder han inde med sin udskælden og beder mig mange gange undskyldte.

Tyskerne er absolut et høfligt folkefærd.

Jeg var i Slesvig igen i 1937, og da kørte Wolf med mig hjem og var et stykke tid her i Danmark, så vi havde mange oplevelser sammen.

Er ist Jude

Jeg besøgte Wolf i Slesvig sidste gang i sommerferien 1938.

Jeg var blevet student den sommer, og selv om jeg de andre år havde taget turen til Slesvig på cykle, ville jeg denne gang tage den på tommelfingeren, fordi jeg jo havde fået min hvide hue, og den gang var det nemt at blive taget op af en bil, hvis man enten var soldat eller havde studentehue på.

Det lykkedes også over al forventning. Jeg behøvede kun at køre med 2 - 3 biler, så var jeg ved grænsen, og der blev jeg taget op af en tysk bilist, der skulle til Hannover. Jeg kunne godt være kørt med, men blev dog sat af i Slesvig. Jeg var der kun nogle enkelte dage, men mindes især en episode, som gjorde stort indtryk.

En aften efter aftensmaden kommer der en tysker ind i forretningen med et par støvler. De skulle forsåles, fordi han allerede næste morgen kl. 5 skulle bruge dem. Han var ble-

vet udkommanderet til Trier, hvor han skulle arbejde på det befæstningsanlæg, som hed Siegfriedlinien.

Han havde allerede været hos to andre skomagere i Slesvig; men de havde sagt, at det var umuligt at kunne nå at forsåle støvlerne, så han kunne få dem om morgenen inden afrejsen.

Han viser dem til Zarnowski. Det var rigtigt, de trængte voldsomt til forsåling.

"Ja, men hvis De skal bruge dem i morgen kl. 5 så må jeg jo se at få det klaret," selv om arbejdet ville tage ikke helt få timer sagde han, og tyskeren gik meget tilfreds derfra.

Wolf og jeg var ude at gå en tur.

Da vi lidt efter kommer tilbage, så er tyskeren der atter, og han beder om at få sine støvler igen. Vi ser ham gå med dem under armen, da vi kommer hjem, og spørger forundret, om de allerede var færdige.

"Nej," siger Zarnowski "Jeg var ikke en gang begyndt på dem, da han kommer for at få dem tilbage. Han havde mødt nogle naboer, der havde set ham gå ind i forretningen, og så havde de sagt til ham, at der måtte han ikke få sine støvler repareret. For Zarnowski ist Jude."

Det var en barsk oplevelse, og den første gang, jeg mærkede til jødehetz i Slesvig.

Det viste sig imidlertid, at det tog til også i Slesvig ligesom andre steder i Tyskland. Og næste gang jeg hører fra Wolf, var i begyndelsen af 1939. Jeg får et langt brev fra Belgien. Det viser sig så, at han og hans far i løbet af vinteren var blevet illegalt smuglet over grænsen til Belgien, hvorimod moderen, som jo var rigstysk, var flyttet tilbage til sin familie lidt uden for Flensburg.

Wolf og hans far opholdt sig nu på et gammelt herresæde i Belgien, hvor deres ophold blev betalt af rige amerikanske jøder.

Kort tid efter, at vi den 9. april i 1940 er blevet besat af tyskerne, hører jeg sidste gang fra Wolf. Han beklagede meget i sit brev til mig, at det var gået sådan med os her i Danmark.

Men i maj samme år ruller den tyske krigsmaskine jo ind over Holland, Belgien og Frankrig, og siden har jeg ikke hørt noget fra familien Zarnowski. Så jeg tror, at de under dette er gået til på den ene eller den anden måde.

Sidste gang før krigen, jeg var i Tyskland var i slutningen af august 1939, kun nogle få dage før krigsudbruddet.

Jeg var på cykletur til Hamburg og Lübeck, og bagefter, da vi havde oplevet krigsudbruddet, syntes jeg det var ganske fantastisk, at vi kunne tage en sådan tur uden overhovedet at kunne mærke, hvad der var i optræk. Vi boede på vandrehjem mange steder og oplevede unge tyskere med deres musikinstrumenter spille og synge i et stort fællesskab om aftenen.

Det eneste vi mærkede, var, at det var umuligt at købe smør. Vi prøvede forskellige steder og blev også henvist til rådhuset i Hamburg for at få rationeringsmærker, hvilket ikke lykkedes. Vi klarede os ved at smøre bananer på rugbrødet og spiste dette med stor fornøjelse. Da vi overnattede i Lübeck på vandrehjemmet, gik vi en tur ned til havnen, og der ankom så et dansk skib. Af dem fik vi en pakke margarine, og så var hjemturen klaret.

Den 9. April

I slutningen af marts 1940 fik vi militær indkvartering hjemme.

På grund af krigen var der jo et øget militært beredskab, og en dag kommer der et kompagni hestetrukket artilleri til den by, hvor jeg boede sammen med mine forældre.

Min far var lærer, og boede på skolen, hvor der var tjenestebolig, og den slags boliger var jo fritaget for indkvarteringspligt. Denne pligt påhvilede jo fortrinsvis gårdene, og især når det var noget med heste. De kunne jo kun opstaldes på gårdene.

Men af en eller anden grund blev lederen af dette kompagni, en kaptajn, indkvarteret hos os, måske fordi vi havde et ledigt værelse på loftet, hvor han kunne bo.

Kaptajnen spiste også sammen med os, når han ikke var på en nærliggende gård, hvor der var oprettet et kompagnikontor med telefon-installation, så han altid kunne komme i forbindelse med den militære ledelse i Århus.

Vi mærkede ikke så meget til kaptajnen, der vist nok var en reserveofficer, som var indkaldt ekstra på grund af krigen.

Det, jeg husker bedst, var når hans oppasser kom hver morgen, når kaptajnen spiste morgenmad. Og så var oppasserens daglige job at gå til købmanden og hente to pakker cigaretter til kaptajnen. Det var åbenbart hans daglige tobaksration.

Nu har der jo efter krigen været megen debat og avisskrivning om det spørgsmål, om regeringen, og først og fremmest udenrigsminister P. Munch vidste noget om planerne for den tyske besættelse af Danmark.

Det skulle han vist nok ikke have gjort, var konklusionen den gang, så vidt jeg husker.

Men i hvert fald den 8. april, da jeg kommer hjem fra universitetet og vi skal spise, er kaptajnen i dårligt humør. De havde med kompagniet været ude på en træningstur, og en af kanonerne var kørt i grøften, og det havde voldt temmelig stort besvær at få kanonen bragt op på vejen igen.

Så kaptajnen var gal.

Han går om aftenen ned på gården, hvor kompagniet havde deres kontor, og der får han melding om, at der skal indføres øget beredskab. Så der må have været nogen, som vidste, at der var noget i optræk.

De menige fik udleveret skarp ammunition, og beredskabet bestod i at de skulle natten igennem opholde sig ved deres heste så de var klar til hurtig udrykning, hvis det skulle blive nødvendigt.

Men kaptajnen kommer i løbet af aftenen hjem og går i seng.

Ved femtiden om morgenen vågner jeg på grund af motorlarm, da jeg går hen til vinduet ser jeg, at himlen er næsten sort af store bombefly, som flyver mod nord i stille og roligt tempo.

Umiddelbart efter hører jeg nogen hamre på vores bagdør. Dengang var vi jo ikke udstyret med dørklokker. Da jeg ser ud af vinduet for at se, hvad der er galt, står kaptajnens oppasser ved bagdøren, og jeg går ned og lukker ham ind. Han skulle vække kaptajnen og kalde ham til kontoret, for der var sket et eller andet.

Kaptajnen kommer hurtigt op og i sin uniform og styrter ned til kontoret.

Da bliver det opklaret, at det er tyskerne, som har besat Danmark, og alle flyverne i luften var på vej til Norge, som også skulle besættes.

Kaptajnen får hurtigt sit kompagni på benene, og kanonerne er skarpladte, men der kommer besked fra hovedkvarteret, at de ikke skal foretage noget.

Så blev kaptajnen atter vred, og han bandede stygt. Han mente sagtens, at de kunne dreje kanonerne således, at de kunne skyde nogle af de meget lavtflyvende maskiner ned, men han havde fået besked centralt fra, at de skulle forholde sig passive.

Så kom udsendelserne jo i radioen, og der blev nedkastet løbesejler fra nogle af maskinerne, og så var det hele overstået.

Allerede samme aften blev der beordret mørkelægning.

Den dag blev jeg hjemme, jeg cyklede ikke til universitetet.

Men allerede den næste dag var jeg igen på universitetet. Der var vild opstandelse, dels fordi vi var blevet besat, dels fordi vi havde gjort så lidt modstand og dels fordi jeg havde læst på det pensum, som vi skulle gennemgå den dag.

Det var der ikke nogen af de andre der havde gjort, men jeg måtte til min undskyldning sige, at det da var mindre godt, at vi var blevet besat, men på den anden side, så blev der nok til sin tid ikke taget hensyn til dette ved eksamen. Derfor havde jeg naturligvis læst på mit stof.

Lægestudium

Jeg blev student i juni 1938, og jeg lod mig straks derefter indskrive til lægestudiet på Århus universitet. Det var jo et relativt nyt universitet. Der blev afholdt 10 års jubilæum i begyndelsen af september 1938, og den gang var lægestudiet ikke fuldt udbygget. Man kunne læse til 1. dels-eksamen i Århus og derefter blive der et år, hvorefter den sidste del af studiet skulle foregå ved Københavns universitet.

Vi var omkring 200 studenter, der dette år startede lægestudiet, og efter planen skulle man efter 1 års studium, der fortrinsvis omfattede fysik og kemi, op til den første eksamen, kantussen, og allerede her faldt cirka halvdelen af de studerende fra, idet mange forlængede dette studium med 1/2 år frivilligt, mens andre dumpede til denne prøve og derfor måtte forlænge studiet.

Efter studieplanen skulle man så op til 1. dels eksamen efter to år, hvor undervisningen omfattede anatomi, fysiologi og biokemi. Her faldt atter nogle fra, idet de fleste åbenbart følte, at det var så stort et fagområde, at man brugte yderligere et halvt eller måske et helt år til dette studium. I hvert tilfælde var vi kun 5 ud af vores årgang, der afsluttede eksamen til den planlagte tid.

Efter 1. dels-eksamen begyndte det regulære lægestudium med forelæsninger i medicin, kirurgi og andre fag og suppleret med 6 måneders volontørtjeneste på forskellige hospitalsafdelinger.

Efter et års studium skulle vi så til København for at fortsætte de videre studier. Det var jo under krigen. Vi havde oplevet den tyske besættelse i april 1940, som ikke havde grebet så meget ind i vores studier; men da jeg i 1942 kom til København begyndte trods alt visse vanskeligheder.

Jeg havde fået et værelse i Vanløse, og da undervisningen foregik dels på Rigshospitalet, dels på Kommunehospitalet og dels på Sundby hospital medførte det jo en del kørsel, og efter nogle måneders forløb var mine cykledæk så nedslidte, - jeg kørte med 8 dækslapper på forhjulet, - at de ikke kunne mere, så jeg måtte udstyres med et sporvognskort og derefter kun benytte dette transportmiddel for at nå rundt fra det ene sted til det andet.

Og i sidste semester i efteråret 1944 oplevede vi om formiddagen den 19. sept. at der blev blæst luftalarm. Vi var på Rigshospitalet denne formiddag, og da de første ambulancer nåede frem med sårede politibetjente, blev vi klar over, at luftalarmen kun havde lydt, fordi tyskerne havde stormet politigården, og så lukkede vi universitetet og gik hjem. Og den resterende del af semesteret var der kun få forelæsninger, for der gik rygter om, at tyskerne ville lave razzia mod studenterne, og af samme grund fik vi den skriftlige eksamen i kirurgi og medicin aflyst, angiveligt fordi vi ikke turde samle hele eksamensholdet eet sted.

Der skete imidlertid ikke mere, og vi fik alle vores eksamen.

Efter eksamen skulle vi jo forrette turnustjeneste, dvs. et års hospitalstjeneste på medicinsk og kirurgisk afdeling og en måneds tjeneste på fødselsstiftelse, inden vi kunne få vores autorisation og dermed vores ret til at udøve selvstændig lægegerning.

Fordelingen af disse turnusstillinger foregik på den måde, at man først trak et nummer, og derefter valgte vi i nummerorden det hospital, hvor vi helst ville gøre tjeneste. Der var jo en del som søgte ind i København og Århus, hvor der var de store universitetshospitaler, men ellers var det fortrinsvis boligforholdene, der trak. Dengang havde man som turnuskandidat ret til at få et møbleret værelse på hospitalet, men nogle hospitaler stillede en regulær lejlighed til rådighed, og

sådanne stillinger var attraktive. F. eks. var det lille sygehus i Rudkøbing efterspurgt, fordi man der stillede en tre-værelses lejlighed til rådighed for turnuskandidaten. På andre hospita-ler tilbød man kun det lovbefalede værelse, og nogle steder var det ikke engang lovligt at bo sammen med konen, hvis man allerede var gift.

Der var en studerende på holdet før vores, som havde fået en sådan stilling, og han var ikke gift, som det også blev for- langt, men han havde dog alligevel sin kæreste boende hos sig på værelset. Da hospitalsadministrationen opdagede det- te, blev han slet og ret sagt op.

Ja, det var tider den gang.

Jeg valgte turnustjeneste på sygehuset i Skanderborg, hvor vi fik 1 1/2 værelse stillet til rådighed. Skanderborg sygehus var den gang et såkaldt blandet sygehus, det vil sige, der var ikke en speciel kirurgisk og en medicinsk afdeling, men vi havde alle slags patienter, noget der uddannelsesmæssigt ikke var at foragte, for hele uddannelsen blev mere almen. Vi så mange forskellige patienter, som aldrig blev indlagt på de afdelinger, der var mere specialiserede, og det havde natur- ligvis sine fordele, selv om man måske siden hen alligevel ville stile efter en mere specialiseret uddannelse. Det er jo ingen skade til, at en speciallæge også kender til ting, der ligger udenfor hans egentlige speciale. Det har især i dag den store betydning, at man lettere kan komme til bunds i en patients sygdom, fordi sygdom i dag ikke er så specifik en ting som tidligere, idet både psykiske, sociale arbejdsmæssi- ge forhold er med til at skabe og vedligeholde forskellige for- mer for sygdom.

Der var på det tidspunkt, hvor jeg læste ikke noget, der hed SU eller lignende støtteordninger. Ens forældre måtte betale, hvis man ikke skulle optage lån, for at gennemføre studiet.

Når man havde bestået første dels-eksamen, var der enkelte muligheder for at søge forskellige legater, og i sidste semester og i ferien deromkring var der, mens jeg læste, mulighed for et ferievikariat på et hospital, da der dengang var en vis lægemangel.

Men holdningen til tingene var også en anden dengang. Jeg kan da huske dengang, da jeg skulle flytte til København for at fuldende studiet, at jeg foreslog min far, at jeg kunne prøve at søge forskellige legater, eftersom mine eksaminer indtil da var sluttet med relativt pæne karakterer. Vi var ikke velhavere derhjemme, men alligevel sagde min far, at det syntes han ikke om. Og så tilføjede han: "Og hvis du skulle få et sådant legat, så er der jo en anden der ikke får det."

Hospitalslæge

Jeg havde jo valgt turnustjeneste i Skanderborg og begyndte arbejdet der den 1. februar 1945.

Det er med stolt følelse at man påbegynder et sådant arbejde efter udelukkende at have læst, men det er også med en stor usikkerhed. Selvfølgelig havde man haft flere måneders praktikanttjeneste på forskellige hospitalsafdelinger, men det er trods alt noget helt andet, når man skal påbegynde sit arbejde som færdig læge, og specielt arbejdet på operationsstuen mødte man jo med en vis usikkerhed.

Selv om det var et mindre og blandet sygehus, var overlægen en fremragende kirurg, der gav sig i kast med selv store operationer, som ellers ville være blevet henvist til specialafdelinger. Det var en stor og lærerig oplevelse.

Og jeg husker tydeligt min første operation. Vi skulle operere en mand med dobbeltsidigt lyskebrok. Overlægen skulle operere, og jeg skulle assistere. Da overlægen er færdig med brokket i venstre side, rækker han kniven over til mig og siger "Nu kan De operere den højre side", og det gjorde jeg så med overlægen som assistent. Det var noget af en oplevelse efter kun at have været på hospitalet omkring 1 måned.

Jeg skal ellers ikke opholde mig ved hospitalsarbejdet, kun nævne en enkelt episode.

Som nævnt var overlægen en dygtig kirurg, og hospitalet havde anskaffet et narkoseapparat, et såkaldt McKessanapparat, der tilførte ilt, kvælstofforilte (lattergas) og æter til masken. Et sådant apparat havde den fordel frem for de tidligere anvendte æternarkoser, at man kunne lade patienten sove hurtigt ind på lattergassen og derefter vedligeholde narkosen med lattergas og ilt suppleret af en meget ringe mængde

de æter. Dette havde den store betydning, at patienterne var hurtigt vågne efter en narkose, og der var væsentligt færre bivirkninger efter en sådan narkose. Det var en relativ ny narkoseform den gang, og det var kun de færreste mindre sygehuse, der var i besiddelse af et sådant apparatur.

Men der var den risiko, at man kunne give for lidt ilt i blandingen og derved skade patienten.

Vi havde haft et kedeligt tilfælde.

Vi havde fået en ny ledende sygeplejerske, der stod for narkosen, og vi skulle operere en kvinde, som formodentligt havde kræft i livmoderen, selv om hun ikke var så højt oppe i årene.

Jeg assisterede ved denne operation, og pludselig holder patienten op med at trække vejret og trods ren ilt og kunstigt åndedræt, døde hun. Mors in tabula, hvilket betyder død på operationsbordet, er vel nok en mareridtsagtig oplevelse for enhver læge. I dette tilfælde havde vi mistanke om, at den narkotiserende sygeplejerske ikke havde givet tilstrækkeligt med ilt under narkosen.

Så går der 14 dage og vi får en ældre, meget overvægtig invalid indlagt. Han har galdesten. Han var overvægtig, fordi han havde besvær med at gå og han tjente til livets ophold ved at sidde på forskellige turiststeder og snitte stokke og andre souvenirgenstande.

Han fik at vide, at han havde galdesten, og han ville partout opereres, selv om vi frarådede det. Han var for overvægtig, han var ikke helt ung og i det hele taget det, man vil kalde et dårligt liv at operere på.

Men uanset hvad vi sagde, så holdt manden på, at han ville opereres. Og så gik vi i gang.

Med det tidligere kedelige dødsfald in mente, bad overlægen mig om at give narkose.

Patienten sov ind, og operationen begyndte, og belært af det tidligere uheld var jeg naturligvis meget påpasselig med at styre narkosen. Der blev hele tiden givet tilstrækkeligt ilt, og ikke mere æther end nødvendigt, således at pupillerne hele tiden var små, hvilket er tegn på en dyb narkose, og ikke for dyb.

Pludseligt holder manden op med at trække vejret. Jeg slår apparatet over på ren ilt og stopper ætherdoseringen og meddeler overlægen, at patienten ikke trækker vejret.

Det er en makaber oplevelse, og den bliver ikke mindre makaber af, at overlægen til journalen dikterer "narkotiserende kandidat påstår, at patientens pupiller hele tiden var små". Hvis narkosen bliver for dyb, udvides pupillerne.

Vi får retsmedicineren fra Århus til at komme dagen efter for at foretage en obduktion. Og jeg kunne ånde lettet op. Patienten havde en stor frisk blodprop ved hjertet, denne var skyld i dødsfaldet, og narkotisøren derved frikendt.

Det var dog ikke alle episoder på hospitalet, der var så alvorlige. Der var mange morsomme lyspunkter ind imellem.

Jeg mindes blandt mange andre een lille episode. Den gang var arbejdsforholdene jo anderledes end de er i dag. Vi havde dagsarbejdet på hospitalsafdelingen, og når dette var overstået først på eftermiddagen, så havde vi på skift vagt resten af døgnnet indtil næste morgen kl. 8. Det betød, at vi om eftermiddagen skulle undersøge og skrive journal over de patienter, der var indkaldt til indlæggelse. Vi skulle gå aftens-tuegang, og så skulle vi være til rådighed resten af døgnnet, hvis der opstod problemer på afdelingen, eller hvis der blev indlagt akutte patienter, som skulle behandles, ofte operativt.

En sådan arbejdsdag kan lyde lidt voldsom, men det kan tilføjes, at det jo ikke var hver dag, der blev indlagt akutte patienter.

Vi havde en overgang en natsygeplejerske, der var meget omstændelig. Hun var vistnok rent fagligt dygtig nok, men hun var ofte noget uselvstændig på arbejdet.

Den aften, hvor jeg havde vagt, kom der en fødende kvinde ind og jeg blev tilkaldt, da jeg havde vagt den pågældende dag. Klokkeren var omkring 11 om aftenen. Jeg gik på afdelingen, fik set på patienten og skrev journalen. Og kort tid efter begyndte hun at føde, og hun fik en velskabt dreng, som var lidt for tidligt født, men ellers havde det godt, så da det hele var overstået, gik jeg hjem og i seng, da klokken var omkring halv et.

Nu har jeg altid haft let ved straks at falde i søvn, uanset hvornår jeg lagde mig, så jeg sov ret hurtigt. Men omkring en time senere, klokken var lidt i to, så ringer natsygeplejersken til mig og siger, at den fødende kvinde og hendes mand var lidt urolige, fordi drengen var født for tidligt, så de ville gerne have ham døbt.

Det er jo forældrenes afgørelse, og jeg sagde blot, at det var helt i orden, hun kunne blot ringe efter præsten. Der var jo en af byens præster, der betjente sygehuset, og som vi til enhver tid kunne tilkalde i et sådant tilfælde.

Så lagde jeg mig igen til at sove.

Men knapt en time efter bliver jeg igen vækket af telefonen. Det var natsygeplejersken igen. Hun ville bare oplyse, at præsten nu var kommet.

"Så lad ham dog døbe det barn" sagde jeg og var lige ved at tilføje et For fanden, men det kan man jo ikke, når det drejer sig om en dåbshandling.

Nu var klokken omkring tre om natten, og jeg regnede med at kunne sove indtil morgen, men ak og ve. En time senere bliver jeg atter vækket af telefonen, og natsygeplejersken meddeler, at dåben var overstået, og drengen kom til at hedde Christian. Jeg kunne kun sige, at det glædede mig, og så forsøge at sove videre, hvilket lykkedes.

8 dage senere blev moderen udskrevet sammen med Christian, som havde det fint.

Jeg gjorde tjeneste på sygehuset i næsten to år, hvorefter jeg skulle ind som soldat på underlægeskolen, hvilket jeg senere skal vende tilbage til.

Efter at have overstået militærtjenesten blev jeg i 1947 ansat som 1. reservelæge på Kysthospitalet på Refsnæs.

Kysthospitalet blev bygget i 1875 til behandling af børn med tuberkulose udenfor lungerne, det vil sige børn med kirteltuberkulose, og børn med tuberkulose i knogler og led.

Da jeg i 1947 kom til Refsnæs var tuberkulosen stærkt på retur. Den fik faktisk dødsstødet omkring 1932, da man begyndte at pasteurisere mælken, for denne varmebehandling fjernede tuberkelbacillerne fra mælken, og de fleste tuberkulose infektioner hos børn var startet som følge af disse mælkeinfektioner.

Men i 1947 var der stadig tilfælde af tuberkulose, og hospitalet havde foruden børneafdelingen for tuberkulose børn også en afdeling for voksne patienter med led- og knogletuberkulose. Disse patienter gennemgik først en sanatoriekur, indtil deres infektion var faldet til ro, hvorefter en hel del af dem blev operativt behandlet.

Ud over disse tuberkuloseafdelinger havde hospitalet en børneafdeling for ikke-tuberkulose børn, hvor der var plads til omkring 150 børn, der trængte til et sanatorieophold.

Før krigen bestod patienterne på denne afdeling fortrinsvis af svagbørn med dårlig trivsel som følge af underernæring, vitaminmangelsygdomme og andre lignende tilstande.

Men efter krigen ændrede dette billede sig drastisk, og det som dengang udgjorde størsteparten af de såkaldte svagbørn, var børn med miljø- og samspilsproblemer.

I 1948 bliver Svend Heinild leder af denne afdeling, som arbejdede i nær tilknytning til Finseninstituttets børneambulatorium. Svend Heinild var jo her i landet den pioner, der slog til lyd for psykiske og sociale forholds betydning for børns helbredstilstand.

Jeg var på Refsnæs i 6 år, og arbejdet der var jo en vældig god indgang til mit fremtidige virke, dels som praktiserende læge og senere som skolelæge.

Blandt de børn, der var indlagt på den ikke-tuberkuløse afdeling, var der en stor part, som havde allergiske lidelser, først og fremmest asthma.

Da kysthospitalet blev bygget, blev placeringen netop valgt på grund af de klimatiske forhold. Det var det sted i landet, hvor der var flest solskinstimer og mindst nedbørsmængde, og det blev anset for gunstigt for behandlingen af tuberkuløse børn. Men det blev også anset for et gunstigt klima for børn med asthma og andre øvre luftvejs-infektioner. Hospitalet var jo faktisk placeret lige på strandbredden, og til hospitalet hørte ydermere et stykke skov anlæg på omkring 60 tdr. land, så et ophold i sådanne omgivelser var jo noget af en eldorado tilværelse for børnene.

Selv om et stort antal af børnene var indlagt til behandling for deres asthma, var det kun sjældent, vi så et asthmaanfald. Langt de fleste børn blev anfaldsfri straks ved indlæggelsen.

Allergologerne, der jo var specialister i allergiske lidelser mente naturligtvis, at denne anfaldsfrihed skyldtes det gunstige klima. Vi andre mente derimod, at anfaldsfriheden skyldtes, at psykiske forhold spiller en meget stor rolle for allergi, især allergi hos børn.

Det er helt klart, at der er noget, der hedder allergi, og det er også helt klart, at nogle mennesker er overfølsomme for visse stoffer, men det er også helt klart, at der hos mange allergikere er en større eller mindre psykisk overbygning.

Nu til dags er der jo sket en større stigning i antallet af allergiske lidelser, og som årsag til dette har man anført det stigende antal fremmedstoffer og tilsætningsstoffer, som anvendes i et moderne samfund. Men da psykiske forhold også spiller ind, så kan man ikke helt frigøre sig fra tanker om, at det stigende antal allergier måske også kan have sin årsag i, at mange mennesker i dag trivselsmæssigt befinder sig mindre godt.

Mens jeg arbejdede på Refnæs havde vi et meget nært samarbejde med Rigshospitalets børneastmaklinik og med børneafdelingen på Dr. Louises børnehospital, således at en hel del af børnene først havde været til undersøgelse i København, og når diagnosen så var fastlagt, blev børnene overflyttet til os til den videre behandling.

I disse år var det kommet på mode, hvis man ikke kunne finde andre specifikke ting som hestehår eller pollen, der kunne være udløsende årsag til børnenes asthma, at mene, at det skyldtes overfølsomhed for husstøv.

Hvis man vil vaccinere mod husstøv, som vi begyndte på dengang, så kan man nu til dags få en specifik vaccine, som retter sig direkte mod husstøvmider. Men det kendte man ikke den gang, så vi fik i sådanne tilfælde fremstillet en særlig vaccine mod husstøv. Vi fik forældrene til at støvsuge forskellige steder i lejligheden, og så fik vi fremsendt en pose af dette støv, som vi så videresendte til statens seruminstitut, som så lavede en vaccine af det.

På den måde fik hvert barn, der skulle vaccineres, sin egen specifikke vaccine.

Men som tidligere nævnt, var jeg allerede den gang lidt af en kætter. Jeg kunne ikke forstå, at børn, der fik asthmaanfald hjemme, ofte var anfaldsfri, når de var ude andre steder, og jeg mente ikke, at der kunne være så stor forskel på støv de forskellige steder.

Da jeg i det daglige stod som leder af afdelingen, lod jeg mig friste over evne.

Når vi om morgenen med posten fik en sådan pose støv fremsendt fra et forældrepar, så tog jeg posen med op på afdelingen, og så lod jeg det pågældende barn snuse til det, der var i posen, inden indholdet blev sendt videre til Seruminstituttet.

Jeg må indrømme, at jeg aldrig har set et barn få asthmaanfald efter at have snuset til posens indhold.

Jeg mindes især en stor dreng på 13 år, som havde haft mange asthmaanfald derhjemme. Han havde været på Rigshospitalets børneasthmaklinik og havde fået diagnosticeret overfølsomhed for husstøv, så nu var han overflyttet til os for at få denne behandling. Da jeg fik fremsendt støvposen fra hans forældre, går jeg på afdelingen med den og lader ham snuse kraftigt til indholdet.

"Kan du lugte, hvad det er?" spurgte jeg.

Nej. det kunne han ikke.

"Prøv nu at snuse ordentligt til det" sagde jeg, hvorefter han tog et par meget kraftige indsnusninger, men han var stadig lige upåvirket.

Så sagde jeg til ham, at det var det støv hjemmefra, som han ikke kunne tåle.

Han kiggede så mærkeligt på mig, og så foretager han endnu et par kraftige indsnusninger, uden at der sker noget, og så siger han: "Jeg kan lugte, at der ikke er noget fra soveværelset, og det er der jeg altid får mine anfald."

Ak ja, livet er ikke altid så nemt, som man vil gøre det til.

Jeg kan nævne en anden episode.

Vi havde en lille dreng på fem år, der på grund af en meget svær asthma havde været indlagt på Dr. Louises børnehospital. Han havde haft en del anfald under denne indlæggelse, og man havde fundet frem til, at han var overfølsom for fisk. Under indlæggelsen havde man ladet ham spise fisk, og han havde straks fået et anfald. Det fik han også, da man en dag lod ham sidde i sengen og lege med noget papir, som skulle klistres sammen med fiskelim. Derefter lavede man ridsprøver i huden for at teste ham for overfølsomhed. En sådan prøve foregår ved at man ridser ganske overfladisk i huden og kommer lidt pulver af det stof, man vil undersøge, i ridsen. Hvis man er overfølsom for det pågældende stof, reagerer man med stor rød hævelse.

Drengen her blev prøvet med tre forskellige slags fiskepulver, og han reagerede kraftigt for dem alle tre.

Så får vi ham overflyttet til Refsnæs, hvor han jo naturligvis lige som de andre asthmapatienter befinder sig godt uden anfald. Da vi gennemser hans journal fra København og ser, at han er fiskeoverfølsom, har han allerede fået eet måltid,

som indeholdt fisk, og der var ikke sket noget. Så giver vi ham fisk et par dage i træk med samme resultat, og da vi ligesom på Dr. Louise lader ham klistre med fiskelim, så sker der heller ikke noget.

Så taler jeg med lægerne på Dr. Louises børnehospital og forklarer dem disse ting, og det kunne de naturligvis ikke forstå. Jeg får dem til at sende de tre fiskepulvere, som de havde testet ham med. Jeg var fra mit arbejde på afdelingen vant til at lave den slags testninger, så da vi får de tre glas pulvere fremsendt, laver jeg selv alle tre ridsprøver.

Men der kom ingen reaktioner på disse prøver. Da jeg for en ordens skyld melder dette til lægerne på Dr. Louise, så får jeg det svar "Det er sgu løgn!".

Vi havde drengen indlagt i 6 måneder uden at han havde asthmaanfald. Dog får han et voldsomt anfald den dag, han skulle udskrives, og moderen kommer for at hente ham.

Vi havde på Refsnæs ikke gjort noget særligt med drengen, men der var lagt 100 km afstand mellem ham og hans moder. Mens han havde været indlagt i København, havde moderen dagligt været på hospitalet.

Jeg tror stadig, der er noget, der hedder allergi, men jeg tror også stadig, at psykiske forhold spiller ind ved de fleste former for allergi, og det må man naturligvis tage hensyn til i sin behandling. Ellers bliver det let til en symptombehandling, som næppe fører til det ønskede mål.

Lillebror

Da jeg arbejdede på Kysthospitalet på Refsnæs, fik vi en lille dreng på knapt tre år indlagt.

Han havde tuberkulose i begge knæled.

Jeg kan ikke huske, hvad han hed, fordi det var et meget fremmedartet navn. Han var nemlig rumæner.

Hans forældre var fra Rumænien, men de var volksdeutsche, dvs. de tilhørte et tysk mindretal i Rumænien, og da krigen så i den sidste fase rasede hen over Rumænien, flygtede de, først til Tyskland, men senere blev de forflyttet videre til Danmark og blev placeret i en større flygtningelejr ved Esbjerg.

I denne lejr var lillebror blevet født. Men nu havde han fået konstateret tuberkuløs lidelse i begge knæled, og det var jo før den tid, da man kunne behandle tuberkulose med kemoterapi, så behandlingen bestod først og fremmest i at give knæleddene fuldstændig ro, og derfor blev han indlagt hos os til et længerevarende sengeleje med begge ben i skinner, således at han ikke kunne bevæge knæleddene.

Da man ikke kunne udtale hans rigtige navn, blev han kun kaldt for lillebror, og lillebror blev efterhånden hele afdelingens kæledægger.

En overgang havde vi hans søster, der var i flygtningelejren sammen med den øvrige familie, ansat som ung pige på afdelingen. Hun var 16 - 17 år.

Men krigen var jo sluttet den gang, og man var i gang med at rydde op i de forskellige flygtningelejre, som var placeret rundt omkring i Danmark, og nu var turen altså kommet til lejren ved Esbjerg.

Lillebrors familie var jo fra Rumænien, men da de var volksdeutsche, så mente man, at det var rimeligt at repatriere dem ved at overflytte dem til et sted i Tyskland, og man havde fundet frem til et sted i Syd-Tyskland, ikke langt fra den svejtsiske grænse.

Derfor får vi i 1949 på hospitalet besked om, at lillebror skal flyttes til Tyskland sammen med sin familie.

Vi meddelte med det samme flygtningeadministrationen, at lillebror endnu ikke var færdigbehandlet for sin knæledstuberkulose, og hvis han skulle have en chance for at blive rask uden at ende med en invaliditet, så ville vi foreslå, at han forblev hos os, indtil behandlingen var afsluttet. Hvis dette ikke kunne lade sig gøre, så ville vi forlange, at han pr. ambulance blev overflyttet til et tysk hospital for knogle- og ledtuberkulose, som så kunne færdiggøre behandlingen.

Der går så nogen tid, og vi får besked fra flygtningeadministrationen, at man havde bestemt, at han skulle med familien til Tyskland, og man havde fået en plads til ham på et tuberkulosehospital, der lå i en lille bjergby lige nord for byen Neustadt, der er beliggende 50 - 60 km øst for Freiburg, ikke så langt fra grænsen til Svejts.

I 1949 var Tyskland jo endnu besat af allierede tropper, og den del, der siden blev forbundsrepublikken Vesttyskland, var jo opdelt i en amerikansk, en fransk og en engelsk Zone.

Alt det praktiske ved selve ambulancetransporten skulle klares via flygtningeadministrationen, som overlod det til civilforsvaret.

Så øjnede jeg jo en chance til at få denne oplevelse med.

Jeg talte med vores overlæge om det. Vi kunne jo ikke sende en dreng på tre år af sted alene. Jeg foreslår derfor, at jeg tager med som ledsager. Jeg havde mit pas i orden, jeg havde kørekort, og jeg var nogenlunde velbevandret i det tyske

sprog. Overlægen syntes, det var en mægtig ide, for så kunne jeg samtidig få alle lillebrors røntgenbilleder med og forklare lægerne på det tyske hospital noget om den behandling, lillebror havde fået, og om vores syn på den fortsatte behandling.

Det blev så en aftale, og jeg fik mit pas viseret, så jeg kunne rejse ind i alle tre Zoner i Tyskland.

Da det blev afrejsedag, mødte der en pæn, ung mand i fuld uniform op. Han hed Olsen. Han kørte en ambulance, som viste sig at være en stor militærambulance, faktisk en overbygget lastvogn med plads til 4 bårer.

Jeg gjorde mig naturligvis mine tanker om at rasle ned gennem Tyskland i et sådant monstrum, men det gik faktisk rigtig godt.

Vi skulle gøre ophold og overnatte i Frøslevlejren ved den dansk-tyske grænse, og her skulle vores rejseleder støde til, og vi skulle have praktiske anvisninger for transporten og udstyres med penge til turen.

Vores rejseleder var en pæn mand i fin uniform. Han var løjtnant indenfor civilforsvaret. Vores chauffør, Olsen, kunne ikke et ord tysk. Han havde aldrig været udenfor landets grænser, hvilket jo var meget almindeligt for unge mennesker, da grænsen faktisk havde været lukket siden den tyske besættelse i 1940. Rejselederen kunne nogle enkelte brokker på tysk, knapt så meget, som han selv troede, så jeg tænkte ved mig selv, at det alligevel var godt, at jeg var kommet med som ledsager i stedet for en af vore sygeplejersker, som måske heller ikke var særlig god til fremmedsprog.

Vi blev udstyret med penge. Det vil sige kun delvis. Vi fik nogle engelske militærpenge og nogle franske militærpenge, og så fik vi, nogle amerikanske dollars og fik besked på, at dem måtte vi helst ikke bruge. Men i sommeren 1948 havde man jo indført D-mark i Tyskland, og det var den eneste valuta, som man kunne bruge dernede. Dem fik vi imidlertid ikke nogen af.

Vi skulle henvende os på generalkonsulatet i Hamburg, hvor vi skulle have benzinkuponer udleveret. Disse kuponer gjaldt i den engelske og den amerikanske zone, men ikke i den franske zone, og derfor havde vi et par store bensindunke med, som skulle fyldes, inden vi forlod den amerikanske zone og kørte ind i den franske.

Vi får derefter anvist vores rejserute. Vi skulle helst nå til Frankfurt den første dag, hvor der i centrum var et hotel, hvor vi kunne overnatte, og næste dag skulle vi så køre det sidste stykke ned til hospitalet, hvor drengen skulle afleveres.

På generalkonsulatet fik vi udleveret rigeligt med benzinkuponer, og vi fik også ganske enkelte D-mark udleveret til privat brug. Og så gik turen syd på. Der var jo den gang ikke autobaner som i dag, men efter at være passeret Hannover kom vi, ind på autobane ved Göttingen, og denne autobane fortsatte helt til Frankfurt. Men den var et sørgeligt syn. Specielt omkring Kassel, hvor der jo er nogle store vejbroer i det bjergrige landskab, var der sket mange bombninger under krigen, og autobanen var slet ikke repareret endnu, så mange steder måtte vi køre store omveje for at undgå de værste ødelæggelser, og det tog jo en del ekstra tid.

Derfor når vi først Frankfurt midt på aftenen, men vi finder relativt nemt ind til centrum og finder det hotel, som vi skulle overnatte på. Det var dog kun et halvt hotel, for en del af det var totalt udbombet. Men vi fik alligevel værelser, og vi fik vores ambulance parkeret sammen med nogle amerikanske

militærkøretøjer på en parkeringsplads, som blev bevogtet af amerikansk militær.

Næste morgen er vi klar til at fortsætte syd på, og inden vi kører ind i den franske zone ved Baden-Baden får vi vores benzindunke fyldt op.

Da vi er kommet lidt syd for Baden-Baden opstår der komplikationer. På dette tidspunkt sad jeg bag i bilen og underholdt mig med lillebror, og pludselig hører jeg et vældigt bump, og ud gennem sideruden ser jeg vores baghjul trille hen ad marken. Vores bagaksel var knækket.

Nu var gode råd dyre.

Jeg gjorde vores rejseleder opmærksom på, at vi lige havde passeret en lille by, og der havde jeg observeret en fransk militærforlægning. Jeg foreslog, at vi kunne prøve at kontakte dem.

Han og jeg får så stoppet en lastbil for nordgående, og vi får et lift de få kilometer tilbage til denne by. Vi finder nemt den franske forlægning og kommer til at tale med deres chef.

Men det var ikke let.

Når man først har indstillet sin hjerne og sit øre på at tale tysk, så er det meget svært pludseligt at skulle prøve at udtrykke sig på fransk. Det bliver meget let til noget uforståeligt. Men det lykkedes dog for mig at få forklaret ham vores problem, og han hidkalder sin chef-ingeniør og forklarer ham problemet. De sender straks en kranvogn ud til stedet og får ambulancen, Olsen og lillebror transporteret til byen.

Chef-ingeniøren tilbyder så, at de kan svejse den knækkede bagaksel sammen, så vi kan køre videre. Jeg spørger ham om, hvor længe en sådan svejsning kan holde, og så slår han ud med armene på typisk fransk facon og siger "Den kan

måske holde et par timer, men det kan også ske, at den holder i flere år." Han kunne ikke garantere for noget.

For at undersøge eventuelle andre løsninger, går vi ned på banegården, hvor der var en telefonbox og vi forsøger at få en samtale igennem til civilforsvaret i København for eventuelt at få luftfragtet en ny aksel derned. Men den samtale kom aldrig igennem til København.

Vi bestemmer os derfor til at lade franskmændene reparere akslen.

Men det ville jo tage sin tid, og vi vidste jo ikke, hvor solidt resultatet ville blive, så derfor ringer jeg ned på hospitalet og taler med inspektøren. Jeg forklarer ham vort dilemma, og han foreslår at de sender en taxa op efter lillebror og mig. Han spørger forsigtigt, om vi har penge til en sådan taxa, der var jo trods alt godt 100 km fra det sted, vi var, og så til hospitalet. Jeg siger til ham, at vi var i besiddelse af amerikanske dollars, og så var han godt tilfreds.

Lillebror og jeg blev så afhentet. Inden vi kørte, sagde jeg til rejselederen og til Olsen, at nu måtte de klare sig selv med mad, overnatning og videre kørsel, og så kunne de komme og hente mig, når vognen atter var køreklar.

Lillebror og jeg nåede velbeholdent frem til hospitalet, og han blev indlagt og iøvrigt modtaget af et meget vennesælt personale, så selv om han var lidt beklemmt, fandt han sig hurtigt til rette. Jeg fik anvist et værelse og fik besked om, at næste dag, som var søndag, skulle jeg efter morgenmaden hilse på hospitalets overlæge.

Det var et katolsk hospital med en kvindelig overlæge og en kvindelig reservelæge. De var begge meget elskværdige, og de udtrykte begge deres store beundring for danskerne, fordi vi havde gjort os så store anstrengelser for at få et flygtningebarn under den rigtige behandling.

Det var forøvrigt en holdning, vi havde mødt flere gange undervejs, hvor vi havde gjort holdt. Vi fik megen ros for dette.

Jeg var så sammen med overlægen rundt for at se hospitalet, og vi gennemgik lillebrors røntgenbilleder, som jeg jo havde haft med, og vi drøftede hans videre behandling. Jeg var også med hende rundt og se på nogle børn med Calve-Perthes sygdom, som vi også behandlede på Refnæs. Jeg var jo specielt interesseret i netop disse børn, da jeg på det pågældende tidspunkt var gået i gang med at udarbejde en disputats over netop børn med denne lidelse.

Da vi havde fået dette overstået, beklagede overlægen, at hun var nødt til at gå i kirke. Det var jo søndag, og netop den søndag, hvor den katolske konfirmation skulle finde sted. Katolikker har en sådan konfirmation når børnene er omkring 7 år. Men hun anbefalede mig at gå ud og se lidt på byen og så komme tilbage og spise til middag sammen med hende og reservelægen.

Det var en meget køn lille bjerglandsby, og det var en oplevelse at se, hvordan man gik i optog rundt i byen og hentede de forskellige børn, der skulle konfirmeres. De var klædt helt i hvidt, og de gik i spidsen for et optog, hvor de fleste af byens folk var med og med et musikorkester i spidsen.

Da middagen var vel overstået, dukkede vores ambulance op med rejselederen og Olsen. Franskmandene havde svejset bagakslen, og det var i hvert fald indtil nu gået godt med kørslen, så vi besluttede os til at påbegynde hjemturen.

Jeg skulle jo afregne vores taxakørsel med hospitalets inspektør, og jeg måtte meddele ham, at vi kun havde amerikanske dollars, hvilket han ikke var utilfreds med. Men da vi kun havde sedler, kunne vi ikke afregne det nøjagtige beløb, men jeg bad ham blot om en kvittering for de dollars, vi havde betalt, og det overskydende beløb udbetalte han os så i D-

mark, så havde vi da i hvert fald lidt at gøre godt med på hjemturen.

Inspektøren var en meget flink og behagelig mand, og da han havde hørt om vores uheld med bilen, rådede han os til at køre forsigtigt på hjemturen, og han anbefalede os at lægge vejen om ad Köln i stedet for over Kassel, da autobanerne på denne strækning var mindre ødelagte, så det ville være en lettere vej.

På tilbagevejen gjorde vi et kort ophold i Freiburg, forøvrigt efter inspektørens anbefaling. Byens centrum var næsten totalt udbombet. På et område på omkring 500 gange 500 meter var der ikke et hus over kælderhøjde. Bortset fra kirken, som knejsede stolt midt mellem alle murbrokkerne.

Inspektøren havde fortalt det, og det var naturligvis noget, der passede vældig godt til disse katolikker.

Vi var jo først kommet fra hospitalet midt på eftermiddagen og nåede derfor ikke så langt den første dag, men vi nåede da ud af den franske zone og ind i den amerikanske, hvor vi gjorde holdt i Karlsruhe. Vi henvendte os på et hotel, men alt var optaget, så de henviste os til et privat hjem, hvor de modtog liggende gæster. Værten var meget glad for at se os, især da han hørte, vi var fra Danmark, for han havde det allerbedste indtryk af danskerne. Han havde nemlig som tysk soldat under besættelsen været stationeret i Silkeborg.

Vi var jo blevet udstyret med lidt D-mark, og nu da vi ikke havde lillebror at tage os af, ville vi gerne ud i byen og finde et sted, hvor vi kunne få os en øl. Vi finder et etablissement, hvor der var masser af mennesker, og vi får anvist et bord. Vores rejseleder og Olsen var jo i uniform, så da tjeneren kommer, bliver han lidt betænkelig, da vi beder om en øl. Han siger, at her må de ikke servere for personer fra "Mächte, die gegen Deutschland gekämpft haben."

Jeg gjorde ham opmærksom på, at vi var fra Danmark, og i Danmark glemte vi at kæmpe mod tyskerne.

Han trak bare på skulderen og sagde, at etablissementet var under opsyn af amerikansk militærpoliti.

Men vi fik vores øl.

Da vi forlod stedet, stod der ganske rigtigt et par svært bevæbnede amerikanske MP-er udenfor indgangen, men de var fuldstændig opslugt af et par tyske piger, som de stod og krammede, så de interesserede sig slet ikke for os.

Hjemturen gik efter inspektørens anbefaling op langs Rhinen, hvor vi overnattede i Bonn, hvor vi i udkanten af byen kom ind i en større villa, hvor der boede en enke. Hun havde omdannet villaen til klub for engelske officerer, som hun fraterniserede meget med.

Da vi havde passeret Dortmund, kørte vi ind på en engelsk militærforlægning, præsenterede os som Dansk røde kors, og vi bad om at få lidt motorolie.

Da vi så holdt ind hos englænderne i Dortmund, så bliver vi meget køligt modtaget, og da vi præsenterer os og beder om lidt motorolie, så får vi bare den besked, at der 1 km længere fremme af vejen er et tysk tankstalle, og der kan vi få olie.

Ja, der er forskel på de forskellige nationer.

Vi kørte så ind på det tyske tankstalle og fik den olie, vi skulle have. Vi mente, at vi var godt garderet hjemmefra, for når vi nu skulle til et udbombet og delvis udsultet land, så havde jeg medbragt nogle pakker smør, så vi altid havde lidt at handle med.

Vi siger til tankpasseren, at vi ikke var i besiddelse af D-mark, og dem, vi havde tiltusket os, skulle i hvert fald ikke

bruges til olie til statens køretøjer, men han kunne få noget smør.

Det var han ikke interesseret i, han havde hvad han skulle bruge, men hvis vi havde amerikanske cigaretter eller benzinkuponer, så kunne han købe dem. Han havde ligefrem en liste med sortbørspriser for disse varer. Da vi kunne se, at vi havde benzin nok til hjemturen, solgte vi ham en benzinkupon til 20 liter benzin, og vi får tilbage i D-mark.

Så var alle parter tilfredse.

Den sidste overnatning havde vi i Hamburg. Inden vi kom dertil havde vi i Celle været inde og spise, og vi fik et ganske dejligt måltid med en stor schnitzel. Da vi skulle betale, gav vi tjeneren nogle af de engelske militærpenge, som vi var blevet udstyret med hjemmefra, men han rystede beklagende på hovedet. Den slags penge måtte de ikke modtage.

Vi bliver så siddende, og lidt efter kommer tjeneren tilbage og hvisker mig i øret, at der inde ved siden af sad en mand, der var villig til at købe engelske militærpund. Han går ind og får den vekslet til en for køberen meget fordelagtig kurs, men vi skulle jo leve og vi skulle jo hjem, og det var ikke vores skyld, at vi var blevet udstyret med penge, vi ikke kunne bruge.

Da vi sidst på aftenen kommer til Hamburg, gør vi holdt ved Hotel Vier Jahresseiten, der jo ligger meget centralt ned mod Alsteren. Rejselederen og jeg går ind for at spørge efter værelser. Vi får den besked, at hotellet er forbeholdt officerer fra luftbroen til Berlin. Men de havde dog ledige værelser.

Rejselederen havde jo guld på skulderen og jeg forklarede, at jeg som reservelæge i den danske hær også var officer. Og så føjede jeg til, at vi havde en tredje officer siddende ude i bilen. Så får vi tre værelser, og jeg henter Olsen ind og forsyner ham med rejselederens officerskasket, så man i recep-

tionen kunne se, at det var officerer, der skulle overnatte, sådan som hotellet var bestemt til.

Da vi trods den defekte bagaksal nåede velbeholdent hjem, kunne jeg ikke lade være med at tænke over turen, og jeg kan levende forestille mig, hvordan de var kommet af sted, hvis de selv skulle have klaret en sådan transport uden sproglige forudsætninger og uden gyldige penge.

Og tænk, at en officiel statslig institution, som burde være vant til at have med flygtninge at gøre, kan sende os af sted på denne måde.

Nå. men det gik jo alligevel og var en mægtig oplevelse.

Soldat

Noget, man ikke må.

Der er nogle ting, man absolut ikke må.

Jeg blev student i 1938, og da jeg umiddelbart efter skulle begynde at studere medicin ved universitetet i Århus, søgte jeg i 1939, da jeg efter reglerne skulle møde på session, om udsættelse.

Det fik jeg naturligvis, sådan som man altid fik i disse situationer. Jeg skulle så først fremstille mig på session senest 5 år efter, så det var der ingen problemer i.

Problemet opstod først senere, for i efteråret 1939 brød krigen jo ud, og i 1940 blev vi besat af tyske tropper, så derfor var der meget begrænset aktivitet indenfor det danske forsvar, og efter den 29. august 1943, da tyskerne lavede aktion mod de danske kaserner, blev det danske militær jo officielt nedlagt. For mit vedkommende betød dette, at jeg ikke kunne komme på session, da perioden for min udsættelse udløb. Det kunne først ske efter at krigen var afsluttet.

Jeg nåede derfor at blive færdig med mit studium først.

Jeg blev færdig som læge i januar 1945, og jeg begyndte umiddelbart derefter min turnustjeneste på sygehuset i Skanderborg. Men det var først efter krigens afslutning i maj 1945, at der atter kom noget liv i vores militær. Den første session blev afholdt i sommeren 1945, og på denne session skulle alle de give møde, som skulle have været på session under krigen.

Jeg var jo i fuld arbejde på sygehuset den gang, så jeg var ikke særlig interesseret i at komme ind til militæret, selv om underlægeskolen for vores vedkommende kun varede tre måneder.

Gennem årene forinden havde jeg i perioder haft noget vrøvl med mine fødder, hvis jeg skulle gå meget. Det har uden tvivl været en lettere form for seneskedebetændelse, men naturligvis øjnede jeg muligheden for muligvis at blive fritaget for indkaldelse, da man den gang jo havde flere store årgange, der skulle ind.

Jeg henvender mig derfor til vores daværende læge hjemme, hvor mine forældre boede, og han delte fuldt ud mine synspunkter og skrev en udmærket attest, som jeg kunne medbringe på sessionen.

Den aftalte dag mødte jeg så op på sessionen.

Jeg forelagde naturligvis min lægeattest, men blev faktisk gjort lidt til grin. Den oberst, eller hvor meget han nu var, som stod for sessionen, læste attesten, og overgav den så til sessionslægen med den bemærkning, at her var en attest, som jeg sandsynligvis selv havde skrevet.

Naturligvis blev der ikke taget hensyn til denne attest, for de småting, jeg havde haft med fødderne, var absolut ikke gyldig kassationsgrund.

Forøvrigt blev denne lidelse i fødderne hurtigt kureret, da jeg året efter begyndte på underlægeskolen. Vi havde jo fået udleveret nye støvler, og dagen efter, at vi var mødt på kaserne, var vi ude at gå, og vores kommandoefficiant beordrede os ud i en ret lavvandet sø, hvor vi gik rundt et kvarters tid, indtil vores støvler var helt gennemblødte. Så gik vi i disse støvler resten af dagen, indtil de var tørre, og så havde de en form, der fuldstændigt passede til vores fødder, og jeg har

aldrig senere haft vrøvl med fødderne. Det var måske en ide at prøve dette, når vi køber nye sko eller støvler.

Nå, men jeg blev altså undersøgt af sessionslægen og blev fundet helt i orden, jeg fik et nummer og jeg fik påtegningen L, hvilket betød, at jeg var udtaget til tjeneste ved lægekorpsset.

Underlægeskolen skulle først begynde 1. juli 1946.

Så vidt, så godt.

Imidlertid får jeg i slutningen af oktober samme år fra udskrivningskredsen en indkaldelsesordre, som lød på, at jeg mandag den 1. november skulle møde ved rekylgeværkompaniet i Fredericia.

Det var naturligvis en fejltagelse, da jeg havde sessionspåtegningen L.

Jeg gjorde derfor det, som jeg fandt mest hensigtsmæssigt.

Jeg stoppede indkaldelsesordren i en konvolut og returnerede den til udskrivningskredsen med meddelelse om, at jeg havde påtegningen L, så der måtte foreligge en fejltagelse.

Men det er noget, man absolut ikke må.

Da jeg om fredagen, (hvor jeg skulle møde i Fredericia om mandagen,) kommer hjem fra afdelingen, fik jeg pludselig besøg af politiet. Det var en iøvrigt vældig rar overbetjent med en rejseskrivemaskine i hånden. Jeg bød ham naturligvis indenfor og blev så oplyst om, at han skulle optage en rapport, da jeg havde retuneret min indkaldelsesordre.

Jeg forsøgte at forklare ham, at det hele beroede på en misforståelse, da jeg på mine sessionspapirer havde fået påtegning, der betød, at jeg skulle møde ved lægekorpsset.

Samtidig måtte jeg forklare ham, at vores kandidat på sygehuset var genindkaldt 3 mdr. som reservelæge ved militæret, således at der foruden overlægen og reservelægen kun var mig på hospitalet, så jeg kunne ihvertfald ikke undværes, hvis hospitalet skulle kunne fungere.

Han hørte meget elskværdigt på mig og nedfældede min forklaring i sin rapport, men han fastholdt, at jeg var nødt til at møde i Fredericia om mandagen, for L-påtegningen fra sessionen betød nok, at jeg skulle gøre tjeneste ved lægekorpsset, men jeg skulle ansøge om at blive optaget på underlægeskolen. Denne ansøgning skulle være fremsendt umiddelbart efter fremmødet på session. Det var der bare ingen, der havde oplyst mig om.

Da han var færdig med sin rapport, spurgte jeg ham om, hvad jeg nu skulle foretage mig.

"Tja," sagde han "Enten skal De møde i Fredericia på mandag, eller også skal De prøve at ringe til Krigsministeriet (som det jo hed den gang) og prøve at tale med dem."

Det var jo til alt held i de gode gamle dage, da man også arbejdede om lørdagen.

Lørdag formiddag ringer jeg så til Krigsministeriet og taler med en eller anden oberst, som jeg forklarede mit dilemma.

Han var meget forstående, og anbefalede mig at møde i Fredericia om mandagen og så iøvrigt hurtigst muligt fremsende en ansøgning om overflytning til underlægeskolen, så ville de behandle min ansøgning som hastesag.

Da jeg så forklarer ham, at jeg absolut ikke kunne undværes på hospitalet, så kunne han jo godt se mit problem.

"Så vil jeg anbefale Dem, at De allerede i dag fremsender Deres ansøgning om overflytning til lægekorpsset, og så kan De lade være med at møde i Fredericia mandag morgen. Der

går alligevel nogle dage, inden afdelingen opdager, at der mangler nogen, og i mellemtiden skal vi så behandle Deres ansøgning."

Det gjorde jeg så, og der skete heller ikke mere i sagen.

Underlægeskolen

Alle, der har været inde som soldat, kan fortælle en masse soldaterhistorier; men soldaterhistorier har det næsten ligesom lystfiskerhistorier, de bliver bedre og bedre for hver gang de bliver fortalt.

Men det er da helt givet, at man får en masse oplevelser, mens man er i tjenesten, hvor der jo er et ganske specielt fællesskab, og det var måske endnu mere tilfældet tidligere, da der jo var mere disciplin, kæft, trit og retning.

Naturligvis har jeg også haft en masse oplevelser i de måneder, da jeg var på underlægeskolen, men dem skal jeg forbigå her og kun berette om en enkelt episode fra den tid, en episode fra slutningen af skoleopholdet.

Jeg begyndte på underlægeskolen den 1. juli 1946. Selve skolen varede i tre måneder. Underlægeskolen var lagt til rette sådan, at man normalt blev indkaldt, mens man endnu læste medicin, og man blev så indkaldt som reservelæge, når man havde afsluttet sin embedseksamen.

Men det var jo lidt anderledes i 1946, da det var første gang, der blev etableret en underlægeskole efter krigen. Da der som nævnt ikke havde været session i nogle år, var vi 91, der begyndte på underlægeskolen i 1946, og af disse var cirka 20 allerede færdige som læger, mens de resterende stadig var medicinstuderende.

I de tre måneder på underlægeskolen skulle vi dels lære almindeligt soldatarbejde som rekrut, og dels var der en del teoretisk undervisning i sanitetstjeneste og krigskirurgi, og endelig skulle vi gennemgå en delvis befalingsmandsuddannelse, da vi jo efter endt skoleophold blev udnævnt til reservelæger med løjtnantsrang.

Når skolen begyndte den 1. juli, så var det fordi, så kunne den væsentligste del være overstået den 1. september, hvor universitetet begyndte, således at man i september måned kun var på underlægeskolen om formiddagen, mens eftermiddagene var fri, således at de studerende kunne følge deres forelæsninger på universitetet.

I 1946 startede underlægeskolen på Høvelte kaserne, hvor vi var de første tre uger. Det drejede sig først og fremmest om fysisk træning, hvad vi jo uden tvivl alle trængte til.

Efter en uges ophold startede vi f. eks. om morgenen med at løbe 5 km, noget som vi skrivebordsmennesker uden tvivl havde godt af.

Efter at de første tre uger var overstået, blev vi forflyttet til livgardens kaserne på Jægersborg, hvor vi var resten af tiden.

Det var en lidt ældre kaptajn, der var chef for underlægeskolen. Han var et vældig rart menneske, han var forstående og havde en mægtig god pædagogisk sans, og det var uden tvivl nødvendigt, for at få en flok på 91 mand, der ikke længe var helt unge, som rekrutter normalt plejer at være, til at fungere godt.

Som sous-chef havde vi en ung løjtnant, som sådan set slet ikke var soldat. Han var blevet udnævnt til løjtnant på grund af hans deltagelse i en modstandsgruppe under krigen.

Den slags udnævnelser var jo ikke helt ualmindelige dengang. I det civile havde han været postassistent, og han var

ikke i besiddelse af nogen større pædagogisk forståelse.

Han var meget grebet af det militære, og han var uden tvivl stolt over, at han var blevet udnævnt til officer. Hans mål var at gøre os til rigtige soldater, noget, der ikke var særlig let. Dels var vi for gamle og havde jo været ude i erhverv, og dels var vi slet ikke motiveret for at blive rigtige soldater, da vi jo var klar over, at det hele kun ville vare en kort tid. Efterhånden fik vi lagt os grundigt ud med ham. For hans vedkommende har det uden tvivl også spillet en rolle, at han vidste, at vi efter endt uddannelse også ville få løjtnantsrang, ligesom han havde, og det var måske ikke altid lige rart at tænke på. Derfor var han meget ivrig med at udøve sin magt over os, så længe han havde den.

Men i hvert fald var han stolt af sin officersrang, og han ville meget gerne vise sin høje stilling overfor sine tidligere modstandskammerater.

Derfor får han lavet den aftale med sin tidligere gruppe, at skolen skulle komme på besøg hos dem, så vi kunne deltage i en konkurrence, et orienteringsløb med modstandsgruppen som modstandere. Han var interesseret i at vise, hvad "hans folk" kunne præstere.

Det havde allsammen været en god i de, hvis det var blevet aftalt til et tidspunkt indenfor de første to måneder af skoleopholdet, hvor vi jo alle efterhånden var kommet i fin fysisk form.

Efter 1. september havde vi jo som nævnt kun undervisning om formiddagen, og fortrinsvis teoretisk undervisning, og vi havde fri hver week-end.

Alligevel aftaler vores løjtnant med sin modstandsgruppe, at denne konkurrence skulle finde sted den sidste week-end i september, noget som jo vakte stor utilfredshed blandt alle

skolens elever, men indenfor militæret er en ordre jo en ordre, og den skal ubetinget efterkommes.

Da vi den pågældende lørdag havde spist vores morgenmad i kantinen, blev vi beordret til at smøre os en madpakke til fortæring undervejs.

Der blev så rekvireret tre militærlastbiler, som skulle køre os ned midt på Sjælland, hvor modstandsgruppen havde hjemme.

Vi var noget sure over hele arrangementet, og selv om alkoholiske drikke ikke er tilladt i tjenesten, så følte vi, at det trods alt var vores fri-weekend, der var blevet inddraget, og vi havde derfor i forvejen anskaffet diverse drikkevarer, så vi af og til kunne få en lille en, mens vi raslede af sted i lastbilerne. Vi sad jo bag i de overdækkede biler, og vores befalingsmænd sad foran hos chaufføren, så der var ikke nogen til at kontrollere os.

Så sker det efter kort tids kørsel, vi var kun nået et stykke ud af Gl. Køge-landevej, at den ene lastbil punkterer. Det at skifte hjul på en stor militærlastbil er ikke nogen let sag, og det tager sin tid.

Da, vi dårligt kunne holde tre lastbiler og 91 mand der på landevejen, får de to andre lastbiler besked om, at de skulle køre videre, og da der var berammet frokostpause på en bestemt kro, skulle de blot fortsætte til denne kro og vente der, indtil den tredie lastbil var køreklar. Vi kunne indtage vores frokost i ventetiden.

Vi spørger så kaptajnen, om vi på kroen måtte købe en øl til vores mad. Da hele arrangementet jo trods alt var lagt på vores fridage, får vi uden videre vrøvl lov til dette, og vi måtte også godt tage en enkelt gewesen til vores mad, men skulle så iøvrigt vente på kroen, indtil de andre dukkede op.

Vi kom til kroen, og fik vores mad med øl og snaps til, dog ikke kun en enkelt snaps. Sergenten, som fulgte med i vores lastbil, kunne jo ikke sige noget, da det var kaptajnen selv, der havde givet os lov til dette, og forøvrigt var sergenten selv ikke nogen kostforagter, når det drejede sig om drikkevarer.

Da den tredie lastbil når frem, og de i hast får nedsvælget deres madpakker, kunne det jo nok mærkes på os, at vi havde drukket frokost, og det var vores løjtnant bestemt ikke særlig begejstret for.

Men vi bliver atter stuvet på lastbilerne og fortsætter til vores bestemmelsessted, hvor vi bliver modtaget af en stor flok pæne, veldisciplinerede modstandsfolk i fuld uniform.

Men vores løjtnant var rasende. Her kommer han som fin officer og skal prale af den skole, som han har haft den daglige ledelse af, og som han skulle uddanne til gode soldater, og så møder han med en flok, hvoraf en del var ret så påvirkede. Det så ikke godt ud, og han smælte og skældte, men det var ligesom det ikke bed noget videre på os.

Så overtog kaptajnen ledelsen.

Han fik os stillet op og kommanderer "Skolen ret!" og vi står ret. Så tog han det fra den pædagogiske side.

"Nu har vi været studenter på skovtur, og det er jo altid hyggeligt. Nu er det forbi. Nu er I soldater, og I skal løbe orienteringsløb."

Og så løb vi .

Først et 15 km langt natløb, og om søndagen et 45 km langt dagløb i fuldt dagslys. Og til løjtnantens store glæde, eller måske ærgrelse havde vi den triumf, at et af vore hold kom ind som et flot nummer et.

Men der var trods alt nogle af os, som ikke kunne frigøre sig fra mindet om Jeppe på bjerget. Hvis man giver mennesker magt, så er der altid nogle, som vil misbruge den.

Praktiserende læge

Efter at jeg havde afsluttet min ansættelse på Refsnæs, købte jeg en almindelig lægepraksis på landet. Der var mange, der undrede sig over dette, da jeg de sidste år på Refsnæs havde skrevet doktordisputats om børn med en hoftelidelse, som vi behandlede på Refsnæs, Calvé-Perthes sygdom. Og en doktorgrad er jo normalt en adgangsbillet til en videre hospitalsuddannelse, men jeg havde nu mere lyst til at få selvstændig praksis.

Jeg havde denne praksis i 10 år, og det sidste år havde jeg ved siden af lidt arbejde som skolelæge, og da der var mulighed for at få dette skolelægearbejde udvidet, solgte jeg praksis til en kollega og blev fuldtidsansat skolelæge.

Nu til dags er det jo ikke almindeligt med en enkeltmandspraksis. De fleste steder på landet er der bygget lægehuse, hvor flere læger arbejder sammen. Det er helt klart, at dette giver en masse muligheder. Man kan tilbyde større undersøgelser af patienterne, og det åbner også mulighed for flere former for behandling, og samtidig giver det mulighed for mere fritid til de enkelte læger, som kan passe praksisarbejdet udenfor de ordinære åbningstider på skift.

Ulemperne ved denne ordning er, at det meste af arbejdet kommer til at foregå i lægehuset, således at de fleste patienter skal transporteres til lægehuset for at blive undersøgt. Det betyder, at lægen aflægger færre besøg i patienternes hjem, og derfor får den enkelte læge et mindre kendskab til patienternes hjemlige forhold, og derfor vanskeligere ved at vurdere, hvordan psykiske, familiære, arbejdsmæssige eller sociale forhold spiller ind ved den aktuelle sygdom. Og den slags forhold spiller jo en stor rolle ved de fleste former for sygdom.

Praktiserende læge, januar 1954

Jeg mener selv, at jeg havde haft stor gavn af mine år på hospital, hvor jeg i hvert tilfælde havde lært at se på patienternes trivselsforhold, når de mødte op i konsultationen for at søge hjælp for en eller anden lidelse.

Denne holdning til sygdomme førte også naturligt til, at jeg sandsynligvis ikke skrev så meget medicin op til patienterne, når de mødte frem i konsultationen.

Jeg kan tydeligt huske, at der kort tid efter at jeg var kommet til byen, naturligvis blev snakket om den nye læge, og folk på gaden talte også om, at jeg vist nok ikke skrev så meget medicin ud, ja der var ligefrem folk, som talte om og var bekymrede for, om apotekeren nu muligvis ville gå fallit.

Det gjorde han imidlertid ikke.

Der gik også mange rygter i byen om, at hvis folk mødte op i konsultationen for at få behandling for f. eks. almindelige

forkølelser, så anbefalede jeg blot, at de skulle gå ud i den friske luft.

Det er jo altid sjovt selv at høre den slags rygter.

Jeg mindes en enkelt episode, hvor jeg midt i konsultationstiden bliver ringet op og anmodet om at aflægge et akut besøg hos en hjertepatient, der havde fået et anfald.

Der sidder stadig 3-4 patienter i venteværelset, og jeg undskylder og siger, at jeg er nødt til at køre i et presserende sygebesøg. Jeg siger til dem, at hvis de har et andet ærinde i byen, så kan de blot komme tilbage om ca 1/2 time.

Så kører jeg ud til hjertepatienten.

Da jeg ca 1/2 time efter kommer tilbage til konsultationen, åbner jeg døren til venteværelset, og der sidder kun en enkelt patient, en ældre husmand, som ikke havde været der, da jeg kørte. Jeg undskylder, at han har måttet vente, og forklarer, at jeg var nødt til at køre til et akut sygebesøg.

"Nå, det er derfor, der ikke er nogen her", siger han så. "Jeg har ellers hørt ude i byen, at de patienter, som De ikke mener fejler alverden, sender De ud i haven for at grave. Da der ikke var nogen her, da jeg kom, troede jeg, de gik ude i haven og gravede."

Det er den slags oplevelser, der sætter kolorit på hverdagen.

De første år i praksis klarede jeg selv alt arbejdet, og det var først efter et par års forløb, at jeg fik etableret en week-endvagtordning med et par kolleger, der også sad i enkeltmandspraksis. Men det lod sig gøre, fordi telefonerne jo endnu var centralbetjent, således, at hvis vi ville køre en lille tur i skoven en søndag eftermiddag, så meddelte vi det blot på centralen, og hvis der kom opringninger, mens vi var væk, så

kunne centralbetjeningen give besked om, hvornår man var hjemme.

Det var jo i "de gode gamle dage", da de fleste sygekasser afregnede med et fast årligt honorar for hver patient, der var tilmeldt praksis. Denne ordning havde den fordel, at man kunne tillade sig at køre i sygebesøg og se til patienterne, uden at besøget var bestilt, for det kostede ikke sygekassen ekstra.

Følgen var, at jeg havde en række, fortrinsvis ældre patienter, som jeg tilså fast med passende tidsmellemlum.

Det var måske ikke altid nødvendigt af hensyn til patientens aktuelle sygdom, men det havde en kolossal gunstig psykisk virkning på dem.

Jeg mindes blandt andre en ældre husmandskone, der boede langt ude på landet. Inden jeg overtog praksis, havde hun fået konstateret kræft i endetarmen, og lidelsen var så fremskreden, at det ikke var muligt at fjerne svulsten operativt.

Lige før jeg selv overtog praksis, kørte jeg rundt med min forgænger for at lære distriktet og nogle af patienterne at kende. Vi besøgte også denne patient, idet min forgænger også aflagde regelmæssige besøg hos hende. Under disse besøg hørte han på hendes hjerte, for hun fik en eller anden form for hjertemedicin, ligesom hun fik anden medicin.

Da jeg havde overtaget praksis, fortsatte jeg med disse ugentlige besøg, men jeg ophørte med hver gang at høre på hendes hjerte, og hun holdt op med det meste af sin medicin, så vi snakkede sammen om mange andre ting, og så lavede hun eftermiddagskaffe til mig, og hun var stolt af at servere den. Og en gang om måneden var sygeplejersken med på besøg og fik kaffe sammen med os.

Sådan gik tilværelsen i næsten to år. Patienten var glad for disse besøg, og hun var stolt af at servere kaffe, og til sidst, da hendes svulst var så fremskreden, at hun måtte holde sengen, døde hun i løbet af ret kort tid.

Men jeg er stadig overbevist om, at disse sygebesøg gjorde hende godt og gav hende et længere liv, end hvis hun var blevet behandlet som en meget syg patient.

Jeg skal iøvrigt ikke komme nærmere ind på arbejdet i praksis, men kun beskrive et par enkelte episoder, som jeg selv har haft megen fornøjelse af.

Den gang havde man jo en fast konsultationstid og ikke som nu konsultationer efter at have bestilt tid. Derfor anede jeg aldrig, hvem der kom i konsultationen, før jeg åbnede den.

En morgen sidder der en yngre mand i venteværelset. Han var helt skæv, idet ryggen nærmest var trukket over mod venstre, så han mest af alt lignede Tummelumsen i fjernsynets udgave af Livsens ondskab.

Han kom ind og satte sig i stolen, stadig skæv til venstre, og han fortalte, at han havde ondt i ryggen, så meget ondt, at han ikke kunne rette den op. Og han fortsætter "og det er så pudsigt, at somme tider skifter det side", og da han sagde det, så slog kroppen et kast, og han var tilsvarende skæv til højre.

Jeg undersøgte ham og fandt intet særligt bortset fra nogen spænding i rygmusklerne. Jeg tilbød at give ham en indsprøjtning for at løsne disse spændinger.

Det var noget, jeg havde lært af overlæge Spotoft i Kalundborg, der på et lægemøde havde forklaret, hvordan han under et ferieophold i Norge havde kureret mange danskere for den såkaldte "dansker-syge", det vil sige forstrækninger i ankernes ledbånd, når disse danskere havde været ude og forsøge skiløb, men var sluppet mindre heldigt fra det. Han gav

disse mennesker en lokalbedøvende indsprøjtning, hvorefter smerterne forsvandt, og så beordrede han dem igen ud på ski, således at de smertefrit kunne gennemarbejde det skadede sted. Så var lidelsen hurtigt overstået.

Det er det samme princip, man i dag bruger ved forskellige former for såkaldt blokadebehandling.

Jeg gør så klar til at give patienten en indsprøjtning, men først fortæller han, at hans sygekasse ikke er i orden, men han vil naturligvis selv betale, og spørger, hvad det koster.

Jeg forklarer, at en konsultation for en privatpatient koster 8 kroner. Han tager sin pung frem, og jeg giver ham en indsprøjtning i armen. Men pludselig falder han ned af stolen og vælter om på gulvet, taber pungen, og alle pengene ligger spredt ud over gulvet. Han var besvimet, sandsynligvis, fordi han fik et stik i armen, som mange jo er bange for.

Da jeg så, at der iøvrigt ikke var andet i vejen, samler jeg de spredte penge op, tager de otte kroner, som jeg skulle have og kommer resten i pungen. I mellemtiden var han kommet til sig selv. Han får pungen og takker lidt flovt.

Men han var lige i sin ryg, og jeg så ham aldrig mere, så behandlingen må jo have hjulpet.

En anden morgen sidder der en mand i venteværelset, og da han kommer ind i konsultationen, forklarer han, at han gennem nogen tid har været plaget af flere grimme bylder forskellige steder. Jeg ser på dem, og vi bliver enige om, at han skal have en penicillinkur for at slå disse infektioner ned. Bylder skyldes jo i de fleste tilfælde stafylococ-bakterier, og de er sædvanligvis ret følsomme overfor penicillin.

Han tager penicillintabletter i 5 dage og møder så atter op i konsultationen og forklarer, at der faktisk ikke har været nogen virkning af penicillinbehandlingen. Vi drøfter det, og han

spørger så, om der ikke kan vaccineres mod sådanne infektioner.

Jeg forklarer ham, at det sagtens kan lade sig gøre. Man kan på Statens Seruminstitut få en vaccine direkte rettet mod stafylococinfektioner. Vaccinen leveres på såkaldte hætteglas, det vil sige små glasampuller, der er lukket med en gummihætte. Gennem denne hætte kan man stikke sprøjtens kanyler ind og suge så meget vaccine op, som der er brug for til den enkelte indsprøjtning. Man begynder altid behandlingen med en ganske lille dosis vaccine og fortsætter så med stigende doser. På denne måde opbygger organismen en række antistoffer, der er et naturligt forsvar mod den pågældende infektion.

Jeg ringede til seruminstitutet og fik fremsendt et glas med denne vaccine, og så gik vi i gang med indsprøjtningerne.

Da han havde fået 4 eller 5 indsprøjtninger, oplyser han, at hans bylder i det store og hele er svundet, og han er naturligvis lykkelig over dette, da de havde generet ham temmelig meget gennem længere tid.

Så går der næsten et år, og en morgen sidder han igen i venteværelset, og da han kommer ind i konsultationen, viser han mig, at han igen er begyndt at få nogle væmmelige bylder, og meget fornuftigt spørger han, om det ikke ville være klogt at gentage vaccinationen i stedet for at spille tid med igen at forsøge en behandling med penicillin. Jeg gav ham naturligvis ret i denne betragtning og lover at fremskaffe vaccine igen. En sådan vaccine skal være frisk, den kan i køleskab højst holde sig et par måneder.

Han får så besked på at komme igen om to dage, når jeg har den nye vaccine.

Og så glemmer jeg at få den rekvireret!

Da jeg to dage senere åbner konsultationen, ser jeg, at han sidder i venteværelset, og jeg bliver klar over min forglemelse. Men det er jo ikke rart at tabe ansigt, så i en fart finder jeg i en rodeskuffe, hvor jeg gerne smed de ting, jeg ikke mere havde brug for, det gamle hætteglas med den nu uvirkomme stafylococvaccine.

Da han kommer ind i konsultationen, giver jeg ham en meget lille dosis, 0,1 ml af denne gamle vaccine, og jeg beder ham på sædvanlig måde at komme igen til næste indsprøjtning om en uge.

Og så får jeg fremskaffet en frisk portion vaccine fra Serum instituttet.

Da han imidlertid kommer ugedagen efter for at få den næste indsprøjtning, så siger han glædestrålende, at vaccinen vist allerede er ved at virke, for han synes byldeerne allerede er i aftagende.

Det kunne jeg ikke stå for, så selv om jeg havde frisk, virksom vaccine, så giver jeg ham alligevel en ny indsprøjtning med en minimal dosis af den gamle vaccine, og det gentager sig endnu en gang ugen efter, hvorefter hans bylde er svundet, og han er rask.

Ak ja, livet er ikke så let at forstå, som man gerne ville tro.

Skolelæge

Som tidligere nævnt begyndte jeg som skolelæge i 1961, allerede mens jeg arbejdede i praksis. Det var meget almindeligt den gang, at skolebørnene indenfor et relativt begrænset område blev passet af den lokale praktiserende læge som en slags bijob.

Skolesundhedsplejen blev jo etableret lige efter krigen, i 1947. Den gang levede man jo stadig i skyggen fra mellemkrigsårene med et stort antal såkaldt folkesygdomme såsom tuberkulose, vitaminmangelsygdomme og dårlig ernæring.

Derfor var hovedformålet med skolelægens arbejde at se på alle børnene en gang om året for at finde frem til de elever, som havde brug for en eller anden form for behandling, før de kunne fungere optimalt i undervisningssituationen.

Det var den gang en ret professionel undersøgelse med skolelægen i hvid kittel og med stetoskopet om halsen.

Skolelægen blev assisteret af skolesygeplejersken, der også mødte op i hvid uniform. Dengang var der jo de fleste steder på landet ikke ansat sundhedsplejersker.

Skolesygeplejersken skulle dels fungere som sekretær og sørge for, at børnene i de forskellige klasser blev tilsagt til undersøgelse hos skolelægen, og dels skulle hun i tilslutning til denne undersøgelse måle og veje alle børnene.

Det med at måle og veje samt med stetoskopet at høre på lungerne var jo et levn fra mellemkrigsårene. Allerede i halvtredserne var tuberkulosen jo stærkt på retur. Forøvrigt afslører man ikke tuberkulose ved at stetoskopere børnene.

I tilslutning til undersøgelsen skulle sygeplejersken foretage syns- og høreprøve af børnene.

Synsprøven skulle vurdere børnenes afstandssyn. Hvis barnet var nærsynet, havde det jo ingen chance for at følge med, når læreren skrev noget på tavlen.

Høreprøverne foregik den gang, også i 1961, da jeg begyndte som skolelæge, som en hviskeprøve. Børnene vendte siden mod sygeplejersken, som så hviskede forskellige tal, som barnet skulle gentage. Denne form for høreprøve er faktisk ikke meget bevendt, da det faktisk er meget svært at hviske. Hvis man hvisker et tal, og barnet ikke hører det, så gentager man det, men denne gentagelse bliver automatisk lidt højere, for det er man jo vant til, når man taler med dårligt hørende mennesker.

Vi var den gang ansat under amtet til at passe et bestemt skoleområde, og derfor ansøgte jeg straks efter min ansættelse om at blive udstyret med audiometer for at kunne foretage en ordentlig høreprøve. Der var ingen problemer med dette, jeg fik omgående bevilliget et audiometer.

Derefter foretog jeg de fleste høreprøver selv. Ikke fordi sygeplejersken ikke kunne betjene audiometeret; men først og fremmest fordi jeg følte, at jeg fik et vældig godt indtryk af barnet under en sådan høreprøve.

I 1963 fik jeg et større skolelægedistrikt, således at jeg kunne fungere som skolelæge heltids, og derfor afhændede jeg min praksis til en kollega.

Kort tid efter min ansættelse som heltids-skolelæge blev skolesundhedsplejen ændret, så den blev mere tidssvarende.

Det drejede sig nu ikke længere om at afsløre de forskellige sygdomme, som børnene led af og få dem til behandling. Det skulle vi naturligvis stadigvæk, men det var ikke der problemerne lå. Vi afskaffede den rutinemæssige stetoskopering og skulle først og fremmest satse på de børn, der havde proble-

mer af en eller anden slags, først og fremmest psykiske, sociale og samspilsproblemer, og derfor fik vi et meget nært samarbejde med klasselæreren og med skolepsykologerne og de sociale instanser.

Da den borgerlige regering overtog landets styrelse i 1982, foretog den daværende indenrigsminister ganske selvbestaltet en ny beskæring af skolesundhedstjenesten, idet det blev indført, at der kun skulle være een obligatorisk undersøgelse af børnene ved skolestarten, og så blev det gjort frivilligt for de enkelte kommuner, om de ville have yderligere undersøgelser. Men da det samtidig var trange tider for kommunernes økonomi, da de også skulle spare, så var der en del kommuner, som nøjedes med denne ene obligatoriske undersøgelse.

Dette medførte forskellige gener.

For det første blev eleverne ikke altid undersøgt i 8. eller 9. klasse, før de forlod skolen, og en undersøgelse, som jeg selv foretog og offentliggjorde, viste, at omkring en fjerdedel af eleverne ved udskolingen havde et eller andet problem, som de skulle tage hensyn til ved deres erhvervsvalg. Det var ikke sygdomme, der skulle behandles, men det var forskellige tilstande, hvor man ved en rigtig erhvervsplacering kunne forebygge, at der senerehen opstod arbejdsbetingede sygdomme.

Den anden uheldige side ved kun een obligatorisk undersøgelse ved skolestarten var, at skolelægen så naturligvis skulle undersøge de elever, som der var problemer med. Jeg mener, det er en uheldig ordning, da de elever, der bliver henvist til undersøgelse let bliver stemplet af de andre børn. I det hele taget mener jeg, at skolen alt for ofte skiller elever ud og derved bibringer dem en følelse af, at der er noget i vejen med dem, de er anderledes, noget der ikke altid kan undgå at påvirke disse elevers selvopfattelse.

Mit valgsprog, både på skolerne og når jeg var ude at holde et foredrag for forældre, har altid været! Alle børn er anderledes, og det skal de have lov til at være.

Vi skal altid være forsigtige med at skille børn ud og stemple dem som værende outsiders, netop fordi børnene er i en udviklingsperiode, hvor de skal opbygge deres personlighed, deres identitet.

En gang, da jeg var på efteruddannelseskursus for skolelæger, var der en klog mand, der talte om disse ting, og han kom med en meget klog bemærkning, som jeg altid har hæftet mig ved. Han sagde: Der skal to til at stamme. Og han forklarede det på den måde, at der er et barn, der taler på denne lidt hakkende måde, men det er os, omgivelserne, der straks reagerer på dette med en eller anden bemærkning: ja, men han er jo stammer, Det er vores holdning over for barnets forskelligheder, der virker tilbage på barnet og giver det en opfattelse af, at der er noget i vejen.

Når jeg nu, år efter at jeg er ophørt som skolelæge, skal vurdere det arbejde, som skolesundhedsplejen skal udføre, så kan jeg ikke lade være med at tænke på, at skolelægen hvert år i de statistiske indberetninger til sundhedsstyrelsen skal anføre, mange ting, men også hvor mange børn, der efter endt undersøgelse er henvist til egen læge eller til specialist til behandling. Jeg har altid savnet en rubrik i dette indberetningsskema, hvor der står, hvor mange børn, vi har sparet for at komme under behandling.

Skolelægens vigtigste opgave må være at undersøge børnene og derefter at orientere klasselæreren (og evt. andre) om, hvordan netop dette barn er, og hvordan man bedst tilgodeser dette barn i en undervisningssituation.

Jeg skal iøvrigt ikke komme nærmere ind på mit arbejde som skolelæge, kun omtale et par episoder, som jeg ikke kan lade være med at tænke tilbage på en gang imellem.

Den første episode fandt sted et af de første år, hvor jeg var skolelæge, altså mens jeg stadig havde min praksis at passe. Jeg havde jo konsultationstid hver morgen bortset fra om torsdagen, hvor konsultationstiden var kl. 16. således at mennesker, der skulle passe deres arbejde, også kunne komme i konsultationen uden at forsømme arbejdet.

Torsdag formiddag var så afsat til undersøgelse på skolerne.

På den måde greb skolearbejdet ikke ind i praksisarbejdet, selv om det ikke altid helt kunne undgås. Blandt andet foregik de fleste fødsler den gang hjemme, og man kunne risikere at blive kaldt ud til en fødsel torsdag formiddag, og så måtte undersøgelsen på skolen jo aflyses. Men det var nu sjældent. Jeg ved ikke, om der findes statistik om fødsler, men i hvert tilfælde var det mit indtryk, at hjemmefødsler for det meste skete om aftenen eller om natten. I hvert tilfælde var det sjældent, at arbejdet på skolerne blev forstyrret.

Den pågældende episode fandt sted en torsdag.

Jeg var på en skole, hvor vi skulle undersøge eleverne i 2. realklasse. Vi havde fået 6 piger ned i det klasseværelse, hvor undersøgelsen skulle foregå, og jeg startede med at høreprøve dem. Jeg havde på det pågældende tidspunkt fået mit audiometer. Så snart jeg bad dem komme op og blive høreprøvet, kom de allesammen farende på den fjantede måde, som er typisk for pubertetspiger i flok. De masede for at komme først til, og jeg sagde så "lad være at mase sådan, I må ikke jage med en gammel mand."

Så var der en af pigerne, der med det sødeste smil sagde "Åh, du er da ikke gammel".

Jeg var lige fyldt 42 år på det pågældende tidspunkt, og derfor ranker man jo ryggen og føler sig godt tilpas overfor sådan en tilkendegivelse.

Vi får hele undersøgelsen overstået, og da jeg ved middagstid vender hjem, sidder det endnu i blodet på mig, at jeg ikke er gammel endnu, og denne følelse varede lige til kl. 16, da jeg skulle åbne min konsultation.

En af de første patienter, der kom ind i konsultationen, var en ung mand midt i tyverne, som gerne ville undersøges, da han mente, at han var blevet smittet med gonorré.

Jeg undersøger ham, foretager podninger og blodprøver, og der var ingen tvivl om, at han havde gonorré. Han skulle altså behandles, og det var jo ikke noget problem, da penicillin jo er en effektiv behandling overfor denne sygdom.

Men gonorré er jo en kønssygdom, og den sorterede under den daværende lov om kønssygdomme, og så snakkede jeg med ham og forklarede ham, at et vigtigt led i behandlingen var at få stoppet smitekilden, så jeg spurgte ham, om han var klar over, hvem der havde smittet ham.

Det kunne han allsammen udmærket forstå, og han vidste også, hvem der havde smittet ham. Han forklarede, at han den senere tid havde haft noget arbejde på en byggeplads ved Kolding. Lederen af denne arbejdsplads boede på stedet, men var tit væk, da han havde mange andre byggepladser at se til, så han var tit bortrejst.

"Han er en gammel mand med en kone, der er noget yngre end han er". Derfor havde han gjort konen sin opvarthning og havde jævnligt overnattet hos hende, når manden ikke var hjemme, og det var altså her, han var blevet smittet.

"Men der er vel ikke noget at sige til det, når hun er gift med en gammel mand" sagde han så.

Det var jo et spørgsmål, som jeg gud ske lov ikke skulle tage stilling til, men jeg kunne dog ikke lade være med at spørge, hvor gammel den pågældende mand var.

"Tja" sagde han "jeg tror, han er i begyndelsen af fyrrene."

Så blev min ellers så ranke ryg atter lidt mere krum, og jeg måtte konstatere, at alder er noget relativt.

Den anden episode, som jeg vil omtale, er en solstrålehistorie.

Lærere, sygeplejersker og også de fleste skolelæger har jo de senere år jagtet de børn, som man mener er overvægtige, for det er usundt at være overvægtig, selv om jeg ikke ved, hvad der ligger i begrebet overvægt. Hvis man skal kunne tale om overvægt, må man jo have et udgangspunkt, der siger normalvægt, og det har vi jo ikke, når det drejer sig om mennesker. Man kan tale om en gennemsnitsvægt, men ikke en normalvægt, og man må huske på, at et gennemsnit indebærer, at halvdelen ligger over gennemsnittet og halvdelen under.

Hvis man forsøger at få alle de, der ligger over gennemsnittet til at tabe sig, ja så forrykker man jo bare gennemsnittet, og halvdelen vil stadig ligge over gennemsnittet.

Jeg er tit af en klasselærer blevet bedt om at tale med den eller den elev, når vi skulle undersøge klassen, for han eller hun var altså for tyk.

Det har jeg altid sagt nej til. Jeg har aldrig sagt til en elev, at han var for tyk eller for tynd. Jeg har accepteret dem, som de var. Der er nu en gang forskel på en myndehund og en Sct. Bernhardshund.

Jeg mindes altid, mens jeg havde praksis, at der to år i træk kom en skoledreng, der var henvist af den daværende skolelæge. Han havde en henvisningsseddel, hvor der stod, at han var for tyk. Jeg måtte hver gang returnere sedlen til skolelægen med den påtegning, at drengen nok var tyk, men han lignede sin far op ad dage, og jeg vil ikke være med til at behandle et barn, bare fordi det ligner sin far.

Nå men til solstrålehistorien.

På en af mine skoler var der en pige i 8. klasse, der også efter alles formening var for tyk. Hun havde været hos hjemmets egen læge for at blive behandlet for sin fedme.

Først havde hun fået en diæt på 1200 cal om dagen uden at det hjalp. Så blev hun en kort overgang sat på en skrappe-re diæt på 800 cal om dagen, men det hjalp heller ikke.

Så blev hun indlagt på det lokale sygehus til affedning.

På det pågældende sygehus blev jeg af og til indkaldt som en slags konsulent, når der var børn med problemer.

Overlægen ringede til mig og bad mig om at se på pigen.

Jeg mødte op på hospitalet, undersøgte pigen og havde en længere samtale med moderen.

Det viste sig, at pigen, der var i fuld pubertet, havde temmelig mange vanskeligheder hjemme, bl. a. fordi faderen var totalt uforstående overfor pubertetsproblemer. Der havde også været en masse vrøvl med pigens ønske om fremtidig uddannelse. I det hele taget en pige, der havde det vanskeligt.

Jeg skriver en længere redegørelse i hendes journal og slutter med at konkludere, at pigen uden tvivl var trøstspiser. Derpå ordinerede jeg i journalen som behandlingsforslag "Gør hende lykkelig".

Så kom afdelingssygeplejersken farende.

"Hvad mener du med den ordination?"

"Jeg mener nøjagtigt det, der står. Prøv at gøre hende lykkelig. Og giv hende almindelig kost. Hun har indtil trivialitet kæmpet med forskellige former for affedningsdiæt."

Så blev vi enige om, at pigen kunne gå på afdelingen og hjælpe til med de helt spæde børn og tilsvarende gøremål.

I mellemtiden fik jeg talt med begge forældre, og jeg søgte at bibringe dem lidt forståelse for, hvad der rører sig i en pubertetspige.

Hun var indlagt i 3 uger, og tabte nogle kilo på almindelig fuldkost. Jeg så hende så den dag, hun skulle udskrives, og jeg talte igen med moderen og pålagde hende ikke at omtale vægt eller spisning, når pigen kom hjem.

Så mødte jeg pigen igen 3 mdr senere, da vi skulle på den pågældende skole og se på eleverne i 8. klasse.

Da havde pigen tabt 15 kg, men hun var glad!

Vi skal passe på ikke kun at blive mennesker, der behandler de enkelte symptomer. Vi skal betragte et menneske som en helhed, der både har krop, psyke og omgivelser, og vi skal tage alle disse ting i betragtning, når vi skal stille en diagnose eller indlede en behandling.

Religion

Skriftsteder

Jeg har aldrig været særlig religiøs.

Alligevel købte jeg, da min eksamen var overstået, og jeg skulle påbegynde min turnustjeneste på sygehuset i Skanderborg, en bibel. Denne bibel har jeg forøvrigt stadig stående på min boghylde. Det er et pænt indbundet eksemplar, og prisen står stadig anført, nemlig 3,00 kroner. Men denne pris skal jo ses på baggrund af, at jeg den gang i 1945 som fuldt uddannet læge fik 140 kroner om måneden i løn samt kost og logi.

Når jeg købte biblen var det først og fremmest, fordi så mange mennesker af og til snakker om et eller andet fra biblen, så derfor ville jeg gerne være nogenlunde orienteret og læste så hele værket fra ende til andet, så jeg ihvert tilfælde var nogenlunde orienteret.

Og det er jo ikke uinteressant læsning.

Jeg gad forøvrigt nok vide, hvor mange, der faktisk har læst biblen igennem fra ende til andet. Selv om der nu er kommet en bibel i ny oversættelse og den er solgt i flere hundrede tusinde eksemplarer, så er jeg ikke sikker på, at den bliver læst så forfærdeligt meget.

Men det er jo en helt anden sag.

Jeg kan selvfølgelig ikke huske alt fra biblen, men jeg kan da forskellige skriftsteder, og jeg mener også, at jeg gennem tiderne har haft en vis fornøjelse af at kunne dem.

Jeg plejer gerne at sige, at hvis man kan en fem seks stykker, så kan man flere end dem, man snakker med.

Jeg mindes her en ganske speciel episode.

Jeg havde den gang, jeg praktiserede, en patient, der var lærer. Umiddelbart før jeg overtog min praksis, havde denne lærer fået et barn, en meget køn lille pige. Umiddelbart efter at jeg havde overtaget praksis, kom moderen med denne pige til 5 mdr.s undersøgelse. Ved denne undersøgelse opdagede jeg, at pigen havde lidt ufrivillige trækninger omkring munden, og ved undersøgelsen syntes jeg ikke, at hun reagerede helt, som hun burde gøre ifølge sin alder. Hun havde dog hidtil udviklet sig helt normalt, men havde kort forinden haft en eller anden form for infektion.

Jeg henviste pigen til nærmere undersøgelse på børneafdelingen, og under denne indlæggelse blev det afsløret, at pigen var åndssvag. Sandsynligvis fordi den infektion, hun havde haft, havde medført en form for hjernebetændelse. Det er jo noget, man af og til ser hos helt små børn, fordi de endnu ikke har opbygget noget forsvar mod infektioner, således at selv banale forkølelssygdomme ofte kan give komplikationer i form af hjernebetændelse.

Det er selvfølgelig en svær opgave at skulle overbringe forældre en sådan meddelelse, men de klarede det hele på en forbavsende god måde, og pigen blev derefter institutionsanbragt.

Da familien et par år senere besluttede sig til at få et barn mere, fik de endnu en pige, og hun udviklede sig helt normalt.

På grund af alt det, der var sket, havde jeg naturligvis fået et meget nært forhold til familien, og selv om de ikke boede i byen, kom vi en del sammen med dem.

Derfor blev vi jo ganske naturligt inviteret med til barnedåb, da den lille nye skulle døbes.

Jeg var med i kirken om formiddagen, hvor pigen blev døbt, og om aftenen var der inviteret til større festlighed, sådan som det nu var almindeligt på landet, især når det var byens lærer, som jo i hvert tilfælde den gang indtog en central stilling i et sådant mindre samfund. Og den gang var det jo heller ikke det store problem, for lærerens lejlighed lå jo i samme bygning som klasseværelset, så når der skulle være mange gæster, så ryddede man blot skolestuen og dækkede op her.

Og det var jo i de år, hvor man stadig holdt formerne i hævd, således at gæsterne var inviteret selskabsklædt, hvilket for herrernes vedkommende vil sige i kjole og hvidt.

Vi fik en udmærket middag med suppe, steg og dessert, som det sig hør og bør på landet, og der blev serveret rødvin til maden, og en god rødvin oven i købet, og vi nød den alle i udstrakt grad.

Der var også de traditionelle taler.

Eftersom middagen skred frem, blev jeg opmærksom på, at præsten, som naturligvis sad til højbords, også godt kunne lide den rødvin, der blev serveret. Det kunne vi andre også, men jeg havde indtryk af, at præsten havde fået lidt mere end vi andre .

Så kunne jeg ikke dy mig.

Jeg skrev en lille papirseddel, hvorpå der kun stod Korintherbrev, 6. kapitel. 12- vers. Denne seddel lod jeg så vandre blandt gæsterne op til den plads, hvor præsten sad.

Men præsten kom åbenbart til kort overfor denne tekst, for han rejste sig og går hen til værten og får ham til at hente det nye testamente, som han jo havde liggende i katederskuffen.

Så blev han lidt befippet, da han slår op på den pågældende tekst. Han sætter sig igen uden kommentar, men jeg lagde mærke til, at han ikke drak mere rødvin.

I dette Korinterbrev står der i det pågældende vers: "Alt er mig tilladt, men ikke alt er mig gavnligt."

Jeg syntes selv den gang, og det synes jeg faktisk stadig, at et sådant skriftsted en gang imellem virkelig kan være på sin plads.

Missionæren.

Jeg mindes også en anden episode, hvor jeg fik brug for at have lidt kendskab til, hvad der står i biblen.

En eftermiddag var jeg alene hjemme, da min kone var nede i byen for at handle.

Så ringer det på dørklokken, og da jeg lukker op, står der en pæn, midaldrende herre i pænt lyst jakkesæt.

Han hilser pænt på mig, og spørger derefter, om jeg havde set det hvide telt, der var rejst nede i byen på en plads nede ved jernbanen.

Jo, jeg havde lagt mærke til det.

"Ja, vi holder gudstjeneste i dette telt", siger han, og så inviterer han mig til at deltage i gudstjenesten samme dags aften.

Jeg måtte dybt beklage, at jeg ikke havde nogen interesse for den slags og heller ikke lyst til at stifte bekendtskab med denne specielle religiøse retning.

"Ja, men der er da ikke noget forkert i at tilhøre Jesus" sagde han så.

"Nej, bestemt ikke." svarede jeg ham, "men min interesse går i andre retninger. Jeg er skolelæge, og min interesse drejer sig først og fremmest om børn og om børns forhold."

Han var stadig uhyre elskværdig.

"Jeg kan så udmærket godt forstå Deres interesse for børn," sagde han så. "Jeg kan selv uhyre godt lide børn. Jeg har den fornøjelse, at min søn har en lille dreng, så jeg er selv bedstefar, og dette barn bliver jo opdraget på en vældig god måde. Der står jo i biblen, at den Herren elsker, tugter han. Og det følger min søn også i sin opdragelse af drengen."

Da han var så pæn en mand, kunne jeg ikke lide bare uden videre at sende ham væk og lukke min dør, så derfor kunne jeg ikke lade være med at kommentere hans opfattelse af børneopdragelse, så jeg svarede ham, - også på en pæn måde:

"Ja, det er da rigtigt, at der står sådan i bibelen, men det står jo skrevet i Hebræerbrevet (12. kapitel vers 6). Men" føjede jeg så til "Hebræerbrevet er jo afledt af det gamle testamente, hvor der er tale om en straffende gud, mens det nye testamente jo taler om en tilgivende gud."

Han så lidt befippet ud.

Jeg tror ikke han var vant til at blive draget ind i religiøse diskussioner, når han var rundt og stemme dørklokker.

Han fortsatte imidlertid diskussionen og talte først om det ene og så om det andet fra bibelen og brugte mange ord om Jesus, Guds søn og af Davids hus.

"Ja, der er noget, jeg ikke kan forstå" svarede jeg ham så. "Der står ganske rigtigt i bibelen, at Jesus var Guds søn og undfanget af Helligånden. Men der står jo også, at han var af Davids slægt. Men hvis man læser Mathæus-evangeliet, så fremgår det jo af den nedstammingslinie, der er anført der, at

det var Josef, der var efterkommer af David og ikke Maria (Mathæusevangeliget kapitel 1, vers 1-15). Så det der med Helligånden, det forstår jeg ikke helt. Mon ikke også Josef har haft noget med det at gøre?"

Så sagde han pludselig Farvel og gik sin vej.

Lidt senere kommer min kone hjem fra byen, og hun spørger forundret, hvad jeg dog havde gjort ved den pæne mand, der lige var kommet ud fra os. Han løb i strakt galop ned ad fortovet..

"Nåh" sagde jeg "jeg diskuterede bare lidt religion med ham."

Men jeg fik ikke flere invitationer til gudstjeneste i det hvide telt.

I praksis

Også i det daglige arbejde i en lægepraksis kan det have sin betydning, at man ikke er helt ukendt med det, der står skrevet både i salmebog og i bibel.

Jeg mindes især een episode.

Da jeg overtog lægepraksis efter min forgænger, var der naturligvis mange patienter, som man først efterhånden kom til at kende, nogle bedre end andre.

Jeg husker specielt en ældre dame, en enke, der var midt i firserne. Min forgænger var en slags huslæge for hende, hvilket betød, at hun betalte et fast beløb om året, og så skulle han se til hende, når der var behov for dette.

Hun havde tidligere været gift med en præst, men hun var blevet enke allerede, da hun var 27 år. Hun havde siden boet alene i sit eget hus, og hun havde klaret tilværelsen godt.

Præster var dengang aflønnet efter de såkaldte kapitelstakster, og det smittede også af på pensionerne og enkepensionen, så selv om hun var blevet enke som 27-årig fik hun alligevel en pension, så hun kunne leve godt af den.

Inden jeg overtog praksis, havde hun imidlertid fået konstateret en kræftsvulst i det ene bryst.

Nu er brystkræft, når man er midt i firserne, ikke tilnærmelsesvis så ondartet, som hvis man får kræft i de yngre aldersklasser, så hun var relativt upåvirket af sin lidelse, og man havde da heller ikke foreslået hende operation eller strålebehandling.

Men hun havde jo alligevel mange spekulationer.

Dels kunne hun jo ikke lade være med at spekulere over sin brystlidelse, og dels var der jo opstået det problem, at der var kommet en ny læge, som hun slet ikke kendte.

Der gik omkring tre måneder, før hun turde ringe til mig og anmode om et sygebesøg.

Naturligvis mødte jeg op hos hende. Hun havde mange bekymringer. Dels var hun bekymret over sin sygdom. Dels var hun bekymret, fordi jeg var ny i byen og ikke kendte hende. Og dels var hun bekymret over mange andre ting.

Jeg skulle jo oparbejde et tillidsforhold, ellers er det svært at have med patienter at gøre.

Derfor sagde jeg til hende, at jeg syntes, hun skulle læse nr. 183 i salmebogen (det var den gamle salmebog dengang.)

Hun kiggede forundret på mig, men sagde ikke noget.

„Der står jo, at man skal drage omsorg for dagen i morgen, men ikke bekymre sig om den,“ sagde jeg så.

Det gjorde indtryk på hende, og så var det gensidige tillidsforhold åbenbart oprettet.

Hun fortalte mig i hvert fald, at min forgænger havde været en slags huslæge for hende, så hun betalte ham een gang om året, og hun spurgte, om jeg ikke ville fortsætte denne huslægegerning.

Det lovede jeg naturligvis, og vi aftalte, at jeg med jævne mellemrum skulle aflægge hende sygebesøg for at se, hvordan hun havde det, og så naturligvis aflægge besøg, hvis hun iøvrigt fik brug for det.

Til den takst, der var aftalt, var det ikke nogen lukrativ forretning, men jeg fortsatte med at komme til hende i mange år og var med til hendes 90-års fødselsdag.

Ak ja, der skal somme tider ikke så meget til.

På rejse.

Jeg har altid godt kunnet lide at komme lidt ud og se andre lokaliteter.

Mens jeg gik i gymnasiet, og den første tid på universitetet, lige til den tyske besættelse satte en stopper for den slags aktiviteter, foregik disse ture selvfølgelig på cykel.

Jeg var dels rundt og se det meste af Danmark, og dels var jeg rundt i Skandinavien. Første gang, jeg var i Stokholm, foregik det på cykel, og ligeledes første gang, jeg var i Trondhjem.

Og man ser jo meget mere, når man kører på cykel.

Jeg mindes, da jeg havde været i Trondhjem og var på vej hjem op over Dovre-plateauet. Fossen bruste jo vildt langs med vejen, mens jeg kørte op ad fjeldvejene, men eftersom jeg nåede op i højderne, blev fossens vandstrøm mindre, og den løb mere roligt. Til sidst var det kun en mindre bæk, og så holdt den op. Da jeg stod af cyklen, kunne jeg dog ved siden af vejen, inde mellem muldebærrene se vandet ganske langsomt sive nedad. Men også dette hørte op, og nogle meter længere fremme sivede der atter vand, men nu løb det den anden vej. Og nøjagtigt på dette sted stod stenen, der markerede vejens højeste punkt, 1026 m over havet.

Den slags småting ser man ikke, når man kører i bil. Da jeg en del år senere atter var på denne tur, men i bil, på det tidspunkt, da vores børn skulle ud på deres første telttur, holdt vi naturligvis ind på toppen af Dovre og så fænomenet.

Da jeg først fik bil og det blev så lang tid efter krigen, at man igen kunne færdes rundt om, i Europa som turist, har vi besøgt mange steder rundt i Europa, dels for at nyde turen ved

at komme lidt hjemmefra. men også for at opsøge historiske steder og snuse lidt til de forskellige fremmede kulturer.

Jeg tror, at det er et forhold, man skal være lidt mere opmærksom på.

I disse år her sker der jo med korte mellemrum ændringer i folkeskoleloven, hvilket sikkert også er nødvendigt, når man oplever en sådan dynamisk periode. Man satser nu meget på musiske eller kreative fag, da arbejdstiden jo bliver kortere og kortere, så det er vigtigt, at eleverne, når de er færdige med skolegangen, får bedre mulighed for at skabe en meningsfyldt tilværelse.

Men det er også vigtigt at udbygge undervisningen i fremmedsprog, da verden jo i kraft af moderne kommunikationsmidler er blevet mindre, og det bliver mere og mere almindeligt at søge udenfor vore egne grænser, når der er mulighed for dette.

Imidlertid mener jeg også, at det må være vigtigt, at man sætter mere ind på undervisningen i historie, så det derigennem bliver muligt at få et større udbytte af de ture, som man tager til fremmede lande.

Jeg mindes især en episode for mange år siden, da vi første gang var på tur til Rom og Neapel. På vejen hjem gjorde vi ophold i Tarquinia, der ligger knapt 100 km nord for Rom. Tarquinia var jo etruskernes vigtigste by, og der er gennem de senere år afdækket en række underjordiske begravelser i gravkamre, der er udsmykket med vægmalerier.

Inden vores afrejse fra Danmark havde vi læst, at vi skulle tage os lidt i agt for de guider, der skulle vise os rundt i disse gravkamre. Der blev skrevet, at de af og til godt ville have lidt rigeligt i drikkepenge for deres ulejlighed.

Bagefter opdagede vi, at det var en fejlagtig meddelelse, for disse guider er fastlønnede, og man køber i musæet bil-

letter som giver adgang til at blive vist rundt i gravkamrene.

Det vidste vi imidlertid ikke, da vi om eftermiddagen kom til Tarquinia og fandt frem til musæet. Vi fik bare besked på, at der ikke var flere omvisninger den dag, men de åbnede igen dagen efter kl. 10.

Da en af grundene til, at vi netop var kørt til Italien, var interesse for den gamle etruskiske kultur, var vi nødt til at komme igen dagen efter, og vi kører de tre km ned til Middelhavet, hvor der var en dejlig campingplads, hvor vi kunne overnatte.

Da vi om aftenen sidder og nyder tilværelsen foran teltet hører vi pludselig i mørket at par danskere gå forbi. Jeg skyn-der mig bagefter dem og kommer hen til deres telt, hvor jeg hilser pænt på dem og forklarer, at vi også var fra Danmark. Jeg var jo ude efter nogle praktiske oplysninger, og jeg spørger, om de har været i Tarquinia og set etruskergravene.

Så ser de helt forkerte ud i ansigterne.

De anede ikke, hvad etruskerne var.

De fortalte, at de havde ligget ved stranden mellem Rom og Neapel, og nu var de på vej hjem til Silkeborg.

Jeg kunne kun ønske dem en god tur hjem.

Men jeg kunne ikke lade være med at tænke på, at disse mennesker uden tvivl havde haft en dejlig ferie, men jeg mener, at den oplevelsesmæssigt har været en fattig ferie, når man slet ikke kender noget til den blomstrende kultur, som etruskerne havde for omkring 2500 år siden, oven i købet, når man opholder sig lige midt i denne kulturs område.

Jeg mener derfor, at det ikke er tilstrækkeligt, at man lærer noget fremmedsprog i skolen, så man kan klare sig nogenlunde let udenfor landets grænser. Man bør også have lidt

indsigt i historie og i andre kulturer for at få størst muligt udbytte af en rejse til udlandet, og specielt til de sydlige lande i Europa, hvorfra vi jo har vores egen kulturarv. De sydlige lande består jo trods alt af andet end sol, varme, badestrande og billige drikkevarer. Det er da ting, som man ikke må foragte, men hvis man nøjes med det, når man rejser i udlandet, så mener jeg alligevel, at man får en fattigere tur ud af det.

På de følgende sider vil jeg gerne lave rejsebeskrivelser. Der er da mange interessante ting at se i Berlin, Paris eller Rom og mange andre steder; men alt det står jo godt beskrevet i de forskellige rejsevejledninger.

I det følgende vil jeg kun omtale ganske enkelte episoder, som jeg har været udsat for, men som den almindelige turist sjældent oplever, men alligevel siger en hel del om de pågældende menneskers væremåde, som er anderledes end vores, og som viser en holdning overfor fremmede, som vi måske kunne lære noget af.

En anden kultur

I 1965 var vi en tur i Grækenland.

Det var jo den gang, Europa var meget skarpt delt op med lukkede grænser og den høje mur gennem hele Berlin. Alligevel bestemte vi os for at tage turen til Grækenland ned gennem Østlandene.

Vores første stop var Berlin.

Det var den gang ikke så vanskeligt at komme ind i det daværende DDR, men naturligvis skulle der ved grænsen udfyldes en masse papir for at få et gennemrejsevisum, men da vi først havde fået dette, var der ingen specielle vanskeligheder.

Det var langt værre ved grænsen mellem DDR og Tjekkoslovakiet, selv om de begge var lande i den såkaldte øst-blok. I forvejen havde vi fået udstedt visum til indrejsen, men trods dette måtte vi efter at have afleveret vores pas ved grænseovergangen vente omkring to timer, inden vi fik lov til at køre videre, og selv om vi hjemmefra havde lavet en liste med numrene på vores filmsapparat og vores fotografiapparater, så skulle det allsammen gennemkontrolleres, før vi fik lov til at køre.

Den gang var det en betingelse for i det hele taget at få et visum til Tjekkoslovakiet, at vi havde købt valutakuponer lydende på et vist antal amerikanske dollars pr. person og pr dag, vi skulle opholde os i landet. Vi regnede selvfølgelig med, at der ved grænsen ville være et vekselkontor, således som vi kender det fra den dansk-tyske grænse, så vi kunne indløse disse valutakuponer.

Men det var slet ikke tilfældet.

Vi måtte køre et godt stykke ind i Tjekkoslovakiet, før vi kom til en lidt større by, Terezin, der er kendt fra den tyske besættelsestid, hvor der var en koncentrationslejr, hvor jøderne blev anbragt. Lejren er der endnu som et minde, og der er en større jødisk kirkegård i tilslutning til lejren.

Efter meget søgen fandt vi i byen noget, der lignede en bank, og så fik vi vores kuponer indløst. Vi stod så med en hel masse tjekkiske penge, som vi dårligt kunne bruge, fordi det dengang var næsten umuligt at finde en forretning, hvor der var noget at købe. Vi kunne heller ikke bruge de tjekkiske penge til benzin, da vi inden afrejsen hjemmefra havde købt benzinkuponer, der var købt til en meget favorabel turistpris.

Det var noget helt andet ved grænsen mellem Tjekkoslovakiet og Ungarn, som vi kom til efter at have overnattet et par nætter i Prag og en nat i Bratislava.

Selv om Ungarn havde været udsat for russisk besættelse knapt 10 år forinden, og en masse mennesker havde måttet flygte, og vi herhjemme jo lavede store kampagner og indsamling til hjælp for disse flygtninge, så viste det sig trods dette, at Ungarn den gang var det mest frie af Østlandene.

Vi oplevede dette allerede ved grænsen. Der var kun en ganske lille kø af ventende biler og en grænsebetjent, der var hurtig til at kontrollere vores pas og visa, hvorefter han viste os hen til en bygning, hvor der var vekselkontor, så vi kunne få vores dollarkuponer indløst og få ungarske penge. Den gang skulle vi tilsvarende som i Tjekkoslovakiet have dollarkuponer til et vist beløb for at få udstedt et visum.

På forhånd havde vi forventet at se et fattigt land, hvor indbyggerne ville være knuget af den russiske besættelse. Istedet fandt vi et blomstrende land med en meget vennesæl befolkning. I Budapest, som jeg vil karakterisere som Europas næstskønneste by, næst efter Rom, var der et blomstrende liv, og der var et utal af forretninger og et meget stort vareudbud og til relativt lave priser.

Efter et par dage i Budapest gik turen videre ned over Pustaen til den jugoslaviske grænse og videre gennem Jugoslavien til Grækenland, hvor vi straks satte kursen mod Athen.

Der havde været gode campingpladser både i Tjekkoslovakiet og ved Budapest, men i Grækenland var det ikke almindeligt med et campingliv. Dog var der i Athen en meget veludstyret campingplads i den vestlige udkant af byen. Vi havde i forvejen skrevet dertil og bestilt en plads, og det var altsammen i orden, da vi ankom. Det var en meget smuk plads med alle moderne faciliteter. Den var beliggende delvis op ad en klippe, og fra denne klippes top var der en meget smuk udsigt ud over hele Athen.

Vi blev fem dage i Athen og fik set det, som turister nu en gang skal se i Athen, først og fremmest Akropolis, men også

vagtskiftet foran den ukendte soldats grav ved kongeslottet og solnedgangen ved Kap Sunion. En af dagene gjorde vi en afstikker til Korinth for at se alle fortidsminderne der.

Efter opholdet i Athen fortsatte vi over Korinth-kanalen og ud på Pelepones. Vi så naturligvis borgen ved Mykene med løveporten, ruinerne ved Argos og det store amfiteater i Nauplion, hvor der stadig om sommeren er musikopførelser. I amfiteateret er der siddeplads til flere tusinde mennesker, men der var en fantastisk akustik. Selv om det lå frit uden overdækning, så kunne man stå inde midt på arenaen og tale med næsten ganske normal stemme, og det kunne høres helt op på den øverste række.

På Pelepones kørte vi jo stort set udenfor egentlige turistområder, og her oplevede vi faktisk en helt anden kultur, men samtidig begyndte også vore vanskeligheder.

Vanskelighederne bestod først og fremmest i, at grækerne i disse landdistrikter kun kan tale græsk, og det var helt umuligt for os at forstå dette.

Den fremmedartede kultur oplevede vi flere steder. Blandt andet så vi mange steder, at det var kvinderne som lavede alt markarbejdet og flere steder også vejarbejde, selv om det så ud til i disse bjergegne at være ret tungt fysisk arbejde. På samme tid sad deres mænd ofte i den lokale bar og diskuterede dagens begivenheder med høj stemme og store armbevægelser, mens de drak deres ouzo. Vi så dog en gang, da vi selv kom fra en bar, hvor vi havde fået en forfriskning, en familie, hvor også faderen havde været med på arbejde i marken. Men på hjemturen så sad han på deres æsel, mens konen og børnene måtte traske bagefter til fods.

Det var også en vanskelighed, at campinglivet som nævnt ikke var ret udviklet i grækenland. Campingpladsen i Athen var meget veludstyret, men de fleste andre steder var der slet ikke campingpladser.

Det opdagede vi, da vi sidst på eftermiddagen kom til Tripolis, der er den største by på Pelepones. Vi havde på hele turen benyttet en tysk fortegnelse over campingpladser i Europa, og i denne stod angivet, at der i Tripolis var en campingplads. Efter beskrivelsen skulle den ligge ved en restaura-tion, og adressen stod angivet.

Da vi kom ind i byen, som ligger meget skønt i et bjergom-råde, begyndte vi at spørge efter campingpladsen, men der var ingen af dem, vi henvendte os til, der forstod det, vi sagde. vi holdt så ind ved politistationen, men her kunne de hel-ler ikke give os nogen besked. Så kørte vi lidt rundt i byen, og vi havner på en stor åben plads næsten i centrum af byen, og der holdt en lang række hestetrukne kapervogne. Vi gik naturligvis ud fra, at disse mennesker måtte kende så meget til byen, at de kunne vejlede os.

Så snart vi holdt stille kom der en af kuskene springende, en lidt ældre mand, der virkede meget hjælpsom. Vi forsøgte på forskellige sprog at spørge om campingpladsen, men det forstod han ikke. Så hiver jeg vores campingfortegnelse frem og viser ham, hvor campingpladsen står angivet, for at han kunne se adressen på den restauration, hvor pladsen skulle være.

Han satte i et stort grin, greb bogen fra mig og skyndte sig så over pladsen til de andre kuske, for det viste sig, at han ikke selv kunne læse, men der var åbenbart en af de andre kuske, der kunne læse. Lidt efter kommer han tilbage med bogen og med store armbevægelser forklarer han, hvordan vi finder hen til den gade, hvor restaurationen var beliggende.

Vi fandt også nemt frem til den pågældende gade, og da vi jo fra fortegnelsen havde gadenummeret, finder vi meget let den restauration, det drejede sig om. Den lå meget åben med god plads foran, hvor der var masser af borde til udendørs servering.

Da jeg kommer ind i restaurationen, møder jeg en meget pæn, velklædt tjener, der åbenbart var ejer af restaurationen. Han kunne forstå lidt engelsk, og jeg forklarer ham, at vi gerne ville overnatte på campingpladsen, men han ser helt uforstående ud. Så trækker jeg igen campingfortegnelsen frem og viser ham, hvor det stod.

Han læste adressen, og sagde så meget overrasket "Ja, men det er jo her."

Men der var bare ingen campingplads.

Det gjorde nu ikke så meget, for han fandt hurtigt ud af, at vi kunne slå vores telt op på et mindre græsareal, der var udenfor ved siden af bordene til den udensørs servering. Jeg spurgte så om toilet og vaskerum, for det er jo trods alt noget, der skal være i orden, når man camperer. Han smilede bare og sagde, at det ikke var noget problem. Vi kunne bare benytte toiletterne inde i restaurationen, og de låste ikke døren om natten.

Så fik vi teltet slået op, og vi var et smut inde i byen for at gøre vore indkøb, og i løbet af aftenen blev lysene tændt på pladsen, for det er jo tidligt mørkt så langt syd på. Og så sad vi iøvrigt ved teltet og nød det græske folkeliv. Efterhånden kom der en masse mennesker. Der var mange familier, som havde børnene med, og de kom for at spise der kl. 20 - 21 om aftenen. Det var en virkelig hyggelig oplevelse at se et sådant folkeliv.

Da vi næste morgen var rejseklar og havde fået pakket teltet sammen, opsøgte jeg igen tjeneren for at afregne med ham. „Ja, men her er jo ingen campingplads," forklarede han, „så det koster naturligvis ikke noget."

Derfor nøjedes vi med at takke ham mange gange for vores udmærkede ophold, og så efterlod vi selvfølgelig en passende drikkeskilling.

Grækerne er et meget venuesælt folkefærd. Men deres kultur er jo anderledes end vores og noget fremmedartet. Når vi herhjemme henvender os til en anden voksen, så forventer vi jo som noget naturligt, at han kan læse.

Jeg er heller ikke sikker på, at vi ville få samme modtagelse og samme behandling og tilladelse til at campere, hvis vi mødte op på en helt tilfældig dansk sommer restauration.

Gennem bjergene

Efter at vi havde overnattet i Tripolis, kørte vi ad nogle små men absolut gode veje, som bl. a. førte gennem den lille by Olympia, hvor de olympiske lege jo i tidernes morgen blev afholdt. Det er stadig fra det olympiske stadion her, at man henter den ild, der herfra føres til det sted, hvor de olympiske lege skal afholdes det pågældende år.

Fra Olympia går der en meget god vej gennem nogle flade områder, hvor den ene mark med oliventræer afløser den anden. Vejen ender i Patras, en lille by, der ligger ved den vestlige udmunding af Korinth-bugten. Der var en campingplads, der lå lige ned til vandet, og den dame, der havde campingpladsen, talte et ret godt engelsk, så for en gang skyld kunne vi kommunikere med en lokalkendt.

Vi forklarede, at vi dagen efter gerne ville fortsætte til Delphi og se resterne af de gamle templer og det sted, hvor oraklet i Delphi havde regeret.

Man skal endelig huske at lægge et kraftigt tryk på den sidste stavelse i Delphi, for ellers aner en græker ikke, hvad man snakker om.

Hun forklarede, at vi blot skulle fortsætte gennem Patras ned til vandet. Så kunne vi blive færget over på den anden

side af bugten, hvor der gik en stikvej gennem bjergene og lige til Delphi.

Selv om der på dette tidspunkt var gået omkring 20 år efter krigens afslutning, så var der ikke en regulær færgefart over Korinth-bugten. Men man benyttede nogle udtjente amerikanske landgangsfartøjer, som tog bilerne med. Man kørte blot ned på stranden og ad en klap op i båden. Der var den pågældende dag mange biler, som skulle færges over, og bilerne blev stuvet meget tæt. Vi kom med som en af de sidste, og vores bil stod med baghjulene på landgangsklappen, som af denne grund ikke kunne slås op. Men vi kom da helskindet over på den anden side.

Da vi var ankommet til nordsiden af Korinth-bugten, fulgte vi en pæn, god asfalteret vej cirka 1 km, hvorefter der stod en afviser, der viste af mod Delphi.

Den asfalterede vej, som vi drejede fra, fulgte langs nordsiden af Korintherbugten og førte til Athen. Men et godt stykke længere fremme var der en sidevej af god kvalitet, som førte til Delphi. Men det var vi ikke klar over den gang, og derfor fulgte vi campingdamens anvisning og drejede af til venstre, hvor skiltet viste til Delphi.

Vi havde vel kun kørt cirka en halv kilometer, da asfaltbelægningen holder op, og vi kørte derefter på en grusvej med store huller med mange løse sten. Vi regnede naturligvis med, at det var et forbigående fænomen, men det var det ikke. Vejen blev ved med at være i denne tilstand, og kort tid efter møder vi en modgående bil. De hilste med armene og vinkede til os og smilede. Men eftersom vi kom frem ad vejen, så tror jeg nok, at de ikke alene havde smilet venneskælt til os, de havde ganske givet også grinet af os, fordi vi havde begivet os ind på denne vej. For vejen var faktisk ikke til at køre på.

Der var mange huller, der var store løse sten, så vi listede os af sted med en gennemsnitsfart, der i hvert fald ikke kunne kaldes imponerende.

Det var meget pudsigt at se, hvordan stenbukkene kunne stå på en lille, få cm bred afsats på en sådan næsten lodret klippevæg. Det var et kønt syn, men de stod til alt held stille, for når de bevægede sig, så raslede der sten ned på vejen, ofte sten af knyt nævestørrelse, og de er jo ikke rare at få ned på bilen eller på kørebanen.

På denne vej var der kun ganske enkelte sideveje, der førte længere ind i bjergene til mindre landsbyer. Der stod i reglen et ældre vejviserskilt skrevet med græske bogstaver, men selv om vi efterhånden godt kunne læse de græske bogstaver, så sagde navnene os ikke noget, det var så små bosteder, at de slet ikke stod angivet på vores kort.

Da vi i et par timer havde kørt på denne vej med sneglefart kom der en modgående bil ført af en tysk-amerikaner. Vi standser den for at forhøre, om det kunne være rigtigt, at denne vej virkelig førte til Delphi.

Vi fik bekræftet, at det virkelig var vejen til Delphi, de forklarede, at vi blot skulle fortsætte ned gennem nogle spiralsnoede bugtninger og så over en træbro og så videre omkring et meget skarpt hjørne.

Vi takkede mange gange og fortsatte, og vi kom godt ned gennem serpentinsvingene og også over en meget smal træbro, hvorefter vejen drejede meget skarpt, et næsten vinkelret sving omkring en lodret klippe.

Men så snart vi var drejet omkring dette hjørne, kunne vi ikke komme længere. Der var vejarbejde, og en række vejarbejdere stod og borede sprængladninger ind i klippevæggen. De havde allerede sprængt meget bort, og vejen fremad var

spærret af en dyng af afsprængte klippestykker i en højde af et par meter.

Vi holder stille og går ud for at se, hvad der sker, og så spørger jeg efter vejen til Delphi. En af arbejderne smiler, slår ud med armene og viser lige frem gennem klippestykkerne til Delphi. Så ser jeg spørgende på ham, og han forklarer videre, at hvis vi blot ville vente et øjeblik, så skulle han klare sagen. Han starter en stor bulldoser og begynder at bane sig vej gennem klippestykkerne på vejen. Der bliver en ganske smal passage, som vi lige kan køre igennem, og så vinker de til os, da vi kører.

Sådan noget er jo lidt af en oplevelse.

Vi kunne ikke lade være med at sende tanker hjem til Danmark og spørge os selv, om det samme ville kunne ske, hvis vi mødte en større hindring på vejen, når amtsvejevæsenet var i gang med deres arbejde.

Nå, men vi nåede da velbeholdent frem til Delphi, hvor der er mange interessante ting at se, men vi vil stærkt anbefale andre ikke at forsøge at skyde genvej gennem bjergene, for selv om det er en væsentlig kortere vej, så tager den meget længere tid at køre.

Oversvømmelse

Da vi har afsluttet besøget i Delphi, går turen atter hjemad tilbage gennem den nordlige del af Grækenland. Efter et par overnatninger, hvoraf den sidste i Thesaloniki kommer vi atter ind i Jugoslavien og stiler nord på.

Hovedvejen gennem Jugoslavien går lige gennem byen Skopje, hvor der nogle år forinden havde været et meget kraftigt jordskælv, som havde ødelagt en del store boligkvarterer. Vi så en del nye kvarterer, som var bebygget med boligba-

rakker, som var skænket af Danmark som hjælp til genhusning af de beboere, som var blevet boligløse efter jordskælvet.

På nedturen til grækenland havde vi overnattet i Skopje, hvor der var en campingplads i byens nordlige udkant i tilslutning til et motel.

Vi havde jo den gang efter vores besøg i Ungarn haft en del ungarske penge i overskud, som vi sandsynligvis ikke kunne få omvekslet efter vores hjemkomst, så derfor havde vi lige før vi kørte ind i Jugoslavien været ude at handle i en relativ stor by lige før grænseovergangen. Som tidligere nævnt var vareudbuddet i de ungarske forretninger meget stort og priserne meget små, så vi fandt en forretning, så vi kunne få brugt vores sidste forinth. Vi købte bl.a. en skål i bøhmisk krystal, og vi købte nogle meget kønne glas. Selv om skålen var fremstillet i Tjekkoslaviet, kunne vi ikke købe den der.

Men glas og krystalskål er jo trods alt sårbare varer, når de skal stuves i et baggagerum sammen med teltudstyr og meget andet. Derfor forsøgte vi at løse problemet på en praktisk måde. Da vi jo på hjemturen fra Grækenland også skulle passere Skopje, så talte vi på nedturen, da vi overnattede ved motellet, med tjeneren i restaurationen og forklarede ham vores problem. Det var imidlertid ikke noget problem, for han tilbød at opbevare vores kasse med de sårbare varer i, således at vi kunne hente dem 14 dage senere, når vi kom fra Grækenland.

Jeg er ikke sikker på, at vi herhjemme ville have afleveret en sådan pakke på et helt fremmed sted, men det gjorde vi altså i Jugoslavien.

Da vi på tilbagevejen kom ind på motellet og spiste middag, så fik vi uden noget problem udleveret vores pakke med glasvarer, og tjeneren fik en drikkeskilling for sin ulejlighed og for sin ærlighed.

De fjorten dage, vi havde været i Grækenland, havde budt på uafbrudt solskin fra en skyfri himmel fra morgen til aften, så det var helt velgørende, da vi var tilbage i Jugoslavien at vi atter så nogle skyer på himlen.

Det blev dog til lidt vel mange skyer, da vi var nået frem til byen Zagreb, hvor vi skulle overnatte. Der kom efterhånden meget sorte skyer, og vi kunne mærke, at det trak op til et veritabelt uvejr. Og ganske rigtigt. I løbet af aftenen satte det ind med et vældigt tordenvejr ledsaget af alle tiders regnvejr, hvor store vandmængder strømmede ned. Vi havde tidligere på andre ture været udsat for sydlandsk uvejr, og vi havde derfor belært af gammel erfaring placeret vores telt på et lidt højtbeliggende sted på campingpladsen, og det kom os til gode. Da uvejret sidst på aftenen var holdt op, stod store dele af campingpladsen under vand, og flere telte var delvis væltet under de kraftige stormstød, som havde ledsaget tordenvejret.

Men vi slap imidlertid med skrækken.

Men følgerne efter uvejret oplevede vi dagen efter, da vi skulle køre videre fra Zagreb og nord på mod den østrigske grænse, hvor vi regnede med at nå til den større by i det sydlige Østrig, Graz.

Vejret var strålende med solskin, og vejen var god, og vi var nået næsten til byen Maribor, da vejen pludselig var spærret. Lige foran os holdt en bil fra Tjekkoslovakiet, og føreren af denne kunne åbenbart tale jugoslavisk, for han havde været inde i et nærliggende hus og spørge, hvad denne vejspærring skulle betyde, da der ikke var nogen forklarende skilte i forbindelse med spærringen. Tjekken talte også tysk, og han forklarede os, at grunden til denne vejspærring var, at der på grund af nattens uvejr havde været store oversvømmelser, og lidt længere fremme ad vejen var et par broer helt skyllet væk. Der var etableret en omkørsel, men på grund af, at det

hele først var sket i løbet af natten, var denne omkørsel endnu ikke markeret med skilte.

Vi kunne imidlertid køre bag efter ham, for han havde nogenlunde fået forklaret, hvilken vej, man skulle køre for at nå til Maribor. Så fulgte vi bagefter ham, og da vejen ikke var afmærket, måtte han flere gange på turen holde og ind og spørge sig for i et hus ved vejen.

Omkørslen har vel været 20 - 25 km, men vi var heldige at kunne blive lodset af denne tjekke, så vi nåede heldigt til Maribor, hvorfra der er en meget fin vej lige til den østrigske grænse.

Men det havde også været uvejr i Østrig, hvor mange floder var gået over deres bredder og havde forårsaget store oversvømmelser.

På et sted på den iøvrigt fine hovedvej fra grænseovergangen og til Graz var der pludselig opsat advarselsskilte, der viste oversvømmelse. Det var for os en helt ny form for advarselsskilt, men åbenbart ikke så usædvanlig på disse kanter.

Det viste sig, at selve hovedvejen var oversvømmet på en strækning af et par hundrede meter, så vi holder stille og venter. Da vi ser en knallertkører med højt løftede ben køre gennem oversvømmelsen og opdager, at vanddybden kun er 30-40 cm, så vover vi os også ud i vandet, og vi kører meget forsigtigt, men når velbeholdne frem til tør vej igen, så vi kunne fortsætte til Graz, hvor der ifølge vores campingfortegnelse skulle være en campingplads, ovenikøbet med det fine navn Sct. Peter.

Graz er jo en stor by, men vi finder i den vestlige udkant indkørslen til Sct. Peter, men der står advarselsskilte, om at denne vej er lukket på grund af oversvømmelse, så vi skulle køre en omvej og benytte den nordlige indkørsel til pladsen.

Belært af gammel erfaring holdt vi først ind hos en købmand, så vi kunne proviantere, hvis vi nu ikke fandt campingpladsen, så vi var nødt til at overnatte et andet sted, hvor der måske ikke var indkøbsmuligheder.

Det var jo vældig rart under sådanne omstændigheder at være kommet til at land, hvor man kunne tale med folk, og da jeg havde foretaget mine indkøb, så spørger jeg købmanden om vej til den nordlige indkørsel til campingpladsen.

I forretningen står der også en cigaretrygende dame, og da hun hører, at vi spørger om vej til campingpladsen, spørger hun: „Skal I til Sct. Peter?”

Det bekræftede jeg.

Så fortsætter hun: „Ja, men hele Sct. Peter er oversvømmet efter nattens uvejr, og der kan ikke overnattes der i øjeblikket”.

Det var naturligvis en kedelig meddelelse at få, når vi befandt os i en by med et par hundrede tusinde indbyggere.

Men hun fortsatte:

„Kan, I ikke slå jeres telt op på en almindelig græsplæne?”

Jeg forklarede, at det kunne vi da sagtens, bare der det pågældende sted var adgang til toiletter og vaskerum.

„I kan overnatte på vores græsplæne,” siger hun så, ”jeg er på vej hjem nu, og I kan blot følge efter.”

Vi kører så bagefter hendes varevogn, og det går som lyn og torden gennem en lang række af forstæderne til Graz helt frem til den nordligste bydel, hvor hun boede i et parcelhus med en dejlig have omkring, og der var også en stor græsplæne.

Hun forklarede, at hun og hendes mand ikke havde børn, men de havde en nevø på omkring 10 år på feriebesøg. Hun var uhyre elskværdig og viste os, hvordan vi udmærket kunne benytte deres badeværelse, hvor der var både varmt og koldt vand, og da det jo var blevet lidt køligere ovenpå uvejret, kommer hun i løbet af aftenen ned til vores telt og spørger, om vi ikke hellere vil overnatte i deres gæsteværelse. Men vi forsikrede, at vi nok kunne holde varmen i vores soveposer, men alligevel kommer hun lidt senere med en dyne, som min kone kunne få oven på sin sovepose.

Den næste morgen, da vi skulle til at pakke vores grej sammen, sad der en seddel i vores vinduesvisker, som forklarede, at hun var på torvet med tomater, og hendes mand var kørt til Wien med bananer, men døren var åben og vi kunne bare benytte badeværelset, der var masser af varmt vand, og så ville hun bare ønske os en god tur hjem.

Da vi havde pakket vore ting, vågner feriedrengen, og han kommer ned for at tilbyde at hente rundstykker til os, men det havde jeg forlængst gjort, men vi takker ham mange gange og giver ham en erkendtlighed dels for hans tjenstvillighed, dels fordi vi havde haft så god en overnatning.

På vejen videre frem drøftede vi tildragelsen. Vi havde sjældent mødt en sådan venlighed og en sådan gæstfrihed, og vi var helt sikre på, at noget sådant ganske givet ville have været utænkeligt her i Danmark. Jeg tror ikke, der er mange, der ville lade helt ukendte udlændinge campere på deres græsplæne og overlade dem et uaflåset hus, så de kunne komme på toilet og i bad.

Mon vi ikke kunne lære an hel del af vore sydlige naboer med hensyn til venlighed og gæstfrihed?

Patient

Jeg vil slutte med at omtale en episode af nyere dato.

Jeg har jo i det foregående jævnligt omtalt episoder, som havde med patienter at gøre, vel at mærke episoder, som de har været set med lægens øjne.

Jeg skal her beskrive, hvordan det ses fra patientens side.

Jeg har selv prøvet at være patient.

Igennem mange år havde jeg en periode forår og efterår, hvor jeg havde mavesmerter, men den slags går jo over igen, så det måtte jeg lære at leve med.

Men så sker det en sommer, at vores hus af en eller anden uforklarlig grund brændte, og det er jo en voldsom oplevelse. Selv om skaderne var til at overse, så skulle huset jo bygges op igen, og sådanne begivenheder kan jo ikke andet end give store påvirkninger.

Og så blev mine mavesmerter naturligvis forstærket. Det var ikke den slags, jeg havde lært at leve med forår og efterår, men de kom stort set hver dag. Jeg kunne så nogenlunde klare det dagen igennem, men om natten skulle jeg op et par timer for at kaste op og ligge lidt på sofaen.

Det var ikke nemt, når man samtidig om dagen skulle tilse sit byggeri og træffe afgørelser, og jeg havde jo også lidt arbejde ved siden af, som skulle passes.

I løbet af 4 måneder nåede jeg at tabe mig 15 kg.

Men byggeriet bliver færdigt, og til jul flytter vi ind i det genopbyggede hus. Men der var stadig mange sager, der skulle klares, og mine mavesmerter blev absolut ikke mindre.

Så kulminerer det hele nytårsaftendag kl. kvart i syv om morgenen.

Jeg vågnede op og havde som sædvanligt mange smerter, men pludseligt forværres de og var ikke til at holde ud. Jeg kom på sygehuset, blev undersøgt og fik en sugesonde lagt gennem næsen og ned i maven.

Da jeg havde ligget et stykke tid, kommer en meget elskværdig sygeplejerske og spørger, om jeg trænger til at komme på toilettet.

"Nej, selvfølgelig ikke" svarer jeg, "for når I suger det hele op igen, så kan der ikke komme så meget den anden vej."

"Så må vi hellere give dig en indsprøjtning"

"Nej", svarede jeg, "lad mig nu få lov til at ligge stille og roligt, så kommer det nok af sig selv i løbet af natten".

Hen på aftenen kommer den meget elskværdige sygeplejerske igen og spørger, hvordan jeg har det, om jeg har ondt.

"Ja, selvfølgelig har jeg ondt. Det gør ondt ad H. til, hvis jeg forsøger at dreje mig."

"Nu skal jeg straks komme og give en smertestillende indsprøjtning"

"Nej", svarede jeg, "jeg kan jo bare lade være med at dreje mig, så er det til at holde ud."

Lidt senere på aftenen kommer der atter en sygeplejerske og spørger, om jeg kan falde i søvn.

"Selvfølgelig kan jeg ikke falde i søvn, når jeg har det, som jeg har det." svarede jeg.

"Nu skal jeg komme med en sovepille."

"Nej," sagde jeg, "jeg skal ikke have nogen sovepiller for jeg ligger og døser hele tiden, og det må jo være nok."

Hun rystede på hovedet, men jeg fik fred og nåede igennem natten, og næste morgen havde jeg det straks lidt bedre.

To nætter senere var jeg kommet af med min sugesonde gennem næsen, og så skulle maven pludselig i gang. Men et bækket er ikke lige frem min kop the, så da jeg følte trang til at komme på toilettet, stod jeg ud af sengen og til alt held var dropstativet med saltvandsflasken på hjul, så den tager jeg med og så lister jeg ud på toilettet og forretter mit ærinde til stor undren for natsygeplejersken, som jeg mødte på gangen.

Men det gik godt altsammen, og da maven var kommet i orden og jeg var kommet af med mit drop og var begyndt at spise almindelig mad, så talte jeg med overlægen, og 4 dage efter operationen følte jeg, at jeg havde det så godt, at jeg kunne tage hjem.

Så var det overstået.

Jeg fik en ualmindelig god behandling af alle på afdelingen, men jeg kunne alligevel ikke lade være med at tænke på, at der gives megen behandling på en hospitalsafdeling, og der skal faktisk en stærk karakter til for ikke at blive behandlet med det ene eller det andet.

Som jeg somme tider lidt maliciøst udtrykker det: "Der skal faktisk et godt helbred til for at være patient."